

TARTU ÜLIKOOLI NARVA KOLLEDŽ
ÜHISKONNATEADUSTE LEKTORAAT

Margarita Ivko

**NOORTE NÕUSTAMINE IDA-VIRUMAA NOORTEKESKUSTES
NOORSOOTÖÖTAJATE PILGU LÄBI**

Lõputöö

Juhendaja Maria Žuravljova, assistent

NARVA 2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. NÕUSTAMISE OLEMUS JA NOORTE NÕUSTAMINE.....	6
1.1. Nõustamise eesmärgid	8
1.2. Peamised nõustamise suunad	9
1.2.1. Gestaltteraapia.....	10
1.2.2. Kliendikeskne (humanistlik) nõustamine.....	10
1.2.3. Konstruktivistlik (sotsiodünaamiline) nõustamine	12
1.2.4. Eksistentsiaalne psühhoteraapia.....	13
1.3. Nõustaja.....	14
1.4. Nõustamise etapid	15
1.4.1. Kohtumisruumi loomine	17
1.5. Noorte nõustamine ja noorteinfo.....	18
1.5.1. Noorsootöö roll noorte teavitamise ja nõustamise valdkonnas.....	18
1.5.2. Noorteinfo ja noorte nõustamise teenuse tekke Eestis.....	18
1.5.3. Noorteinfo ja noorte nõustamise mõisted	19
1.6. Noorte eripära.....	21
1.6.1. Keskmise lapseiga	22
1.6.2. Teisme- ja täiskasvanuiga	22
2. NOORTE NÕUSTAMINE IDA-VIRUMAA NOORTEKESKUSTES NOORSOOTÖÖTAJATE PILGU LÄBI	24
2.1. Uurimisprobleemi kirjeldus ja töö eesmärk	27
2.2. Uurimismetoodika: valim, mõõtevahendid, uuringu protseduur	28
2.3. Uurimistulemuste analüüs.....	29
2.4. Uurimistulemuste järeldused ja ettepanekud	39
KOKKUVÕTE	43
SUMMARY	46
KIRJANDUS	48

LISAD.....	52
Lisa 1. Intervjuu küsimused	52

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Margarita Ivko

SISSEJUHATUS

Lõputöö teemaks on Noorte nõustamine Ida-Virumaal noorsootöötajate pilgu läbi. Seoses sellega, et töö autor töötab noorsootöötajana ning igapäevaselt puutub kokku noortega ja näeb, et paljud noored vajavad abi. Noorte nõustamise valdkond pakub talle huvi. Täna räägitakse palju noorte heaolust, noorte nõustamisest ja noorteinfo, soov on, et see info oleks noortele kättesaadav nii formaalses kui ka mitteformaalses keskkonnas. Olemas on ka palju nõustamisalaseid teadusallikaid kui ka dokumente, mis reguleerivad noorte teavitamist ja nõustamist Euroopa tasandil s.h. ka Eestis. Antud momendil pole kirjeldatud kuidas nõustatakse Ida-Virumaa noortekeskustes noori.

Töö eesmärgiks on välja selgitada kuidas nõustatakse noori Ida-Virumaa noortekeskustes ning teha ettepanekuid valdkonna arendamiseks. Lõputöö käigus otsib töö autor vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Kuidas toimub nõustamise protsess?
2. Kuidas noori nõustatakse ja informeeritakse?
3. Kuidas noori nõustatakse Ida-Virumaa noortekeskustes ning mis küsimustes?
4. Mida on vaja arendada noorte nõustamise valdkonnas Ida-Virumaal?

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised ülesanded:

1. Teoreetiliste allikate käsitus, et leida vastused püstitatud küsimustele (nõustamise protsess, noorte nõustamine ja noorteinfo).
2. Rakendusuuringu läbiviimiseks tuli koostada küsimused ja viia läbi individuaalne intervjuu noorsootöötajate hulgas.
3. Intervjuu läbiviimine ja andmete analüüs.
4. Ettepanekute väljatöötamine.

Töö koosneb kahest peatükist. Esimeses peatükis tugineb autor teaduslikele allikatele ning selgitab välja mis on nõustamine ehk nõustamise olemus. Selgitab välja nõustamise eesmärgid, vaatleb nõustamise põhisuundi, kirjeldab milline on nõustamisega tegelev isik ehk nõustaja ning mainib nõustaja kutse-eeskriitikat. Autor kirjeldab nõustamise protsessi, nõustamise etappe ehk faase ja osasid ja selgitab milleks nõustamine jaguneb, kirjeldab kohtumisruumi, kus nõustamine toimub. Esimene peatükk jätkub noorte nõustamise kirjeldamisega ning sellega, miks noored vajavad nõustamist, autor puudutab noorte eripära, kirjeldab mis on noorte nõustamine ja noorteinfo ning loetleb dokumente, mis reguleerivad noorte teavitamis- ja nõustamis valdkonda.

Töö teine peatükk koosneb rakenduslikust osast. Autor uurib Eesti noorsootöö ajalugu ehk millal on tekkinud noorte nõustamise ja noorteinfo teenus kui noorsootöö vorm. Selgitab millal hakati Eestis esimest korda rääkima noortekeskustest ning kuidas noortekeskused on seotud noorte nõustamisega. Autor loetleb mitu teavitamis- ja nõustamis keskust on Eestis ja kirjeldab mis teenuseid pakuvad teavitamis- ja nõustamiskeskused. Edasi kirjeldab autor teavitamis- ja nõustamiskeskusi Ida-Virumaal, noortekeskusi Ida-Virumaal ja uurib nende tähtsust noorte nõustamise valdkonnas. Autor kirjeldab uurimisprobleemi, töö eesmärgi ja uurimismetoodikat. Autori tööle järgneb uurimistulemuste analüüs, järeldused ja ettepanekud.

Autor teostas uurimust kvalitatiivse meetodi abil, kasutades individuaalset intervjuud noorsootöötajatega Ida-Virumaa Kurtna, Kohtla-Järve, Jõhvi, Sillamäe ja Narva noortekeskustest .

Töö lõpeb kokkuvõttega, kus on esitatud üldistav ülevaade töö protsessist ja tulemustest.

1. NÕUSTAMISE OLEMUS JA NOORTE NÕUSTAMINE

Anti Kidroni raamatu “Nõustamiskunst” järgi on nõustamine sama vana kui inimkond ning nõustamine on psühhoteraapiast välja kasvanud psühholoogiasuund. Nõustamispsühholoogia tekkis 20. sajandi teisel poolel, sest üha rohkem inimesi hakkas tundma, et vajavad oma elu-, töö-, olme- ja pereprobleemidele lahendusi. (Kidron 2003: 7)

Kidroni järgi põhineb nõustamine kokkuleppel ning eeldab professionaalseid teadmisi, oskusi, kogemusi ja toetub kindlate meetoditele. Samuti on nõustamise aluseks kliendi ja konsultandi usalduslik koostöö. Kindron väidab, et nõustamise keskseks sihiks on suurendada kliendil oma probleemi ja eluolukorra realistlikku, moonutustevaba tunnetamise valmidust. Ning õpetada klienti, kuidas ta võiks ise oma kogemustest õppida. (ibid)

Teised autorid on Kidroniga samal arvamusel, näiteks John McLeod kirjutas oma raamatus “Nõustamisoskus”, et nõustamine on olukord muutumiseks, selleks et inimene saaks oma eluga edasi minna ja toime tulla (McLeod 2007: 31).

Sootsi järgi on nõustamine oluline element ning tänapäeval kasutavad nõustamist väga paljude erialade esindajad. Mõned inimesed nimetavad nõustajaid konsultantideks, kuid see nimetus ei ole korrektne, sest konsulteerimisega ei kaasne alati nõustamist. Konsulteerimine on pigem sekkumine, kuid ilma abistamissuhteta. Konsultandi käest küsitakse tavaliselt konkreetset informatsiooni, arvamust, ning saadud infoga tegeleb juba nõuküsiija ise. (Soots 2014: 7)

Soots kirjutab ka sellest, et inimene vajab nõustamist valikute tegemisel, otsuste langetamisel või probleemide lahendamisel. Nõustamise käigus püstitatakse eesmärgid (kliendi eesmärgid) aga nõustaja aitab neid seada ja saavutada. Oma raamatus Soots tsiteerib humanistliku psühhoteraapia rajajat Carl Roger'it ning selgitab, et Carl Roger defineerib abistamissuhet kui suhet, mis teadlikult kindlustab teise inimese kasvu ja arengut, paremat funktsioneerimist ja eluga toimetulekut. (ibid)

Sootsi järgi mõjutavad inimese elu (näiteks suhtumine, valikud) paljud tegurid – keskkond, pereliikmed, tutvusring, majanduslik olukord, meedia jne. Samuti on igaühel oma hirmud, veendumused, kogemused. Mõnikord juhtub nii, et inimene ei oska ise oma eluga toime tulla, sel juhul ta vajab nõustamist ning ta toob nõustamisse kaasa oma muresid. (Soots 2014: 9)

Sootsiga sarnast arvamust on kirjeldatud Eesti Eripedagoogide Liidu poolt koostatud väljaandes “Nõustamine”. Väljaandes on kirjeldatud seda, et inimesed elavad kaasaegses, modernses ühiskonnas kuid see ühiskond toob endaga kaasa majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi muutusi. Igapäevases elus tuleb kokku puutuda probleemidega, näiteks turvalisuse puudumine, ebavõrdsus, vaesus, psühholoogilised probleemid, laste madal enesehinnang, depressioon, hooletusse jätmine jne. Kõik need probleemid avaldavad mõju haridussüsteemile, lastele ja laste arengule, sest kool on ühiskonna väike mudel. Nõustamine on protsess ning selle protsessi käigus püütakse määratleda ja mõista spetsiifilist probleemi. Aitamine, nii õpetamise kui nõustamise puhul on muutuste algatamine, et mõjutada käitumist, mõtlemist ja tundeid. (Nõustamine... 2008: 5-10)

Peamised probleemid, milles nõustamisest abi oodatakse, muutuvad aastate jooksul, kuid olulisemad on noortel edasijõudmatus koolis, käitumisprobleemid, koolist puudumine, suhtlemisraskused koolis, kodus, kaaslastega jne, emotsionaalsed probleemid (Nõustamine... 2008: 17).

Kidroni järgi on kõige levinumad probleemid somaatilised tervisehäired, psüühilised häired (ärevus, depressioon, segadus, solvumine jne), elueakriisiga seotud raskused (noorukiiga, keskeakriis, vanuritele iseloomulikud probleemid jne), konfliktid ja probleemid lähisuhetes (üksikolek, abikaasa või seksuaalpartneri otsing, armukadedus jne), probleemid laste kasvatamisel, finantsprobleemid, uimastitega seotud probleemid, kõrge stressitase, suhtlemisraskused, tööalased probleemid, karjääri kavandamine, töökoha kaotamine, vajadus kiiresti kohaneda uute tingimustega, seksuaalvähemuse spetsiifilised probleemid, üksindus, aborti tegemine, seksuaalelu häired, halbade harjumustest vabanemise vajadus, mure kehakaalu pärast, lähedase inimese kaotus. (Kidron 2003: 9)

Nõustamispsühholoogia tekkis ja iseseisvus tänu sellele, et paljud inimesed hakkasid tunnistama psühholoogias erihariduse omandanud inimeste vajalikkust oma mitmesuguste elu-, töö-, olme- ja pereprobleemide lahendamisel. Kidroni järgi on nõustamine tegevus, mille käigus klient saab nõu ja abi mitmesuguses vormis tema aktuaalsete eluprobleemide ja konfliktide lahendamiseks. Nõustamine põhineb sellekohasel kokkuleppel, eeldab professionaalseid oskusi ja teadmisi, põhineb meetodite kasutamisel (kindlad meetodid), rajaneb nõustaja ja nõustavava usalduslikul koostööl ning toimub piiratud aja jooksul. Nõustamise keskseks sihiks on õpetada kliendile seda, kuidas ta võib ise edaspidi oma kogemustest õppida. Nõustamine on alati seotud inimeste käitumislaadiga ning suhtumisega, probleemidega ning probleemide korrigeerimisega ja esiletoomisega. (Kidron 2002: 7-8)

1.1. Nõustamise eesmärgid

Nõustamine on protseduur, mille eesmärgiks on inimese aitamine kutsealases karjääris, abielus, perekonnas, inimsuhetes, isiksuse arengus esilekerkivate probleemide lahendamisel ning otsuste tegemisel (Kidron 2003: 8).

Nõustamise eesmärkide hulka võib lugeda isiksuse või suhtlemispsühholoogia põhitõdede tutvustamist ja tegusate käitumismallide õpetamist. Nõustamine on suunatud selleks, et muuta kliendi käitumist. Kliendi isiksuse arengule püütakse luua soodsaid tingimusi kuid otsused võtab klient vastu ise. (Kidron 2003: 29-31)

Kidroni järgi on nõustamise esmaülesandeks kliendi psüühilise tasakaalu taastamine, valmisoleku tõstmine probleemi iseseisvaks lahendamiseks. Klienti tuleb aidata motivatsioonis orienteerumisel ja alternatiivide valikul, ta peab mõistma astutavate sammude tagajärgi. Võib aidata kliendil mõista inimsuhetes tekkinud probleeme ja emotsionaalseid aspekte. Samuti on nõustamise eesmärgks kliendi rahustamine ja julgustamine oma probleemidele lahendusi otsima, aidata kriisiolukorrast väljumisel. Uurida kliendi depressiooni põhjusi ja ületada neid, aidata ülesaamisel emotsionaalsest pingest, solvumisest, hirmust, tuleb kliendi toimetulekuoskuste arendada, korrigeerida kliendi käitumist, eesmäärke, kohanemisviise, anda kliendile nõu tema probleemi

lahendamisel, aidata kliendil leida elu mõtet, juhendada klient ise oma elus olulisi otsuseid tegema, suurendada kliendi iseseisvust, julgustada klienti, tagada kliendi isiksuse täiustumist. (Kidron 2003: 31-32)

Sootsi sõnul on nõustamine koostöö nõustaja ja nõustatava vahel, kus kaks inimest püüavad saavutada tulemusi. Osalejatel on kindel siht ja eesmärk. Sootsi arvamusel on nõustamise esmane tulemus, mida tihti oodatakse probleemi struktureerimine probleemist arusaamiseks ja lahendusviisi leidmiseks. Klient näeb kergendust juba siis, kui ta kujutab ette millest seisneb tema probleem ning et igale probleemile on lahendus. See annab kliendile motivatsiooni edasi tegutsemiseks. Nõustamise käigus motiveeritakse klienti tegelema probleemi põhjustega. Samuti pannakse klient mõistma, et ta on ise oma õnne sepp. (Soots 2014: 7, 11)

1.2. Peamised nõustamise suunad

Mõned psühhoteraapia ja nõustamise suunad on keskendunud inimese tuum-uskumuste muutmisele. Teised nõustamise suunad tegelevad käitumisraviga (ettevalmistamine tõhusamaks ja adekvaatsemaks käitumiseks), kolmandad - nt gestaltteraapia – rõhutavad kogemuste emotsionaalse mõtestamise keskset osa hingeravis. Psühhoanalüütiline teraapia on suunatud sellele, et viia klient tagasi tema varase arengu staadiumi, et klient õpiks mõistma oma praeguste probleemide võimalikku seost lapsepõlve kogemustega, et klient saaks vabaneda kohanemist ja arengut kahjustavast kaitsekäitumisest. (Kidron 2002: 49)

Oma töös käsitleb autor peamisi tunnete suunatud nõustamisi suundi, mis on suunatud tunnete ja kliendi käitumise mõistmist ehk affektiivseid nõustamise suundi (gestaltteraapia, kliendikeskne nõustamine, konstruktivistlik nõustamine, eksistentsiaalne teraapia). Affektiivsed nõustamise suunad aitavad nõustajal mõista, toetada ja aidata klienti ning luua individuaalset “minapilti”, samas saab arendada kliendi isiklikku kasvu ja õpetada valisema tundeid, mõtteid ja tegevusi (Tutuškina 1999: 41-42).

1.2.1. Gestaltteraapia

Gestaltteraapia on üks esimesi psühhoteraapia suundi nõustamises. Põhilised gestaltteraapia ideed ja mõtted on selgesti sõnastanud Frederick S. Perls'iga. Gestaltteraapia järgi inimese organismi vaadeldakse nagu terviku, mis moodustab mentaalset ja füüsilist algust ning inimest vaadeldakse nagu organism pluss keskkond. (Tutuškina 1999: 45-46)

Gestalt on saksakeelne mõiste, mis tähistab tervikut. Gestaltteraapia järgi vaadeldakse inimest terviklikult – tema mõtteid, vaimsust, hinge tundeid, keskkonda. Gestaltteraapia järgi on inimesele oluline oma vajaduste mõistmine. Selleks et mõsta oma vajadusi, inimesel on oluline tunda end olevikus „siin ja praegu”, seetõttu gestaltteraapia suunatud oleviku elamustele, et klient saaks mõista oma domineerivaid tundeid. Perls rõhutab gestaltteraapias kolme tsooni – sisetsoon, välistsoon ja kesktsoon. Sisestsoonis on sündmused ja protsessid, mis toimuvad inimese kehas. Välistsoon peegeldab sündmusi, mis toimuvad väljaspool meie keha ning jõuavad inimeseni sensoorsete signaalidena. Keskmise tsoon see on fantaasia, mõtete, suhete ja usundite tsoon. (ibid)

George ja Cristiani järgi ei saa inimene elada kui ta on minevikule keskendunud, sest ta tunneb süüd minevikus tehtud pärast ning sel juhul tal puudub vastutus oma tuleviku ees (George, Cristiani 2002: 100-101).

Gestaltteraapia eesmärgiks on äratada protsesse, mis aitavad inimest tema isiksuse kavu ja küpsuse saavutamisel ning aidata kliendil mõista tema kogemusi ja väljendada tundeid „siin ja praegu” (Tutuškina 1999: 47). Samuti on gestaltteraapia oluliseks eesmärgiks on aidata inimesel ise hakkama saada ja oma elu eest vastutust võtta (George, Cristiani 2002: 104).

1.2.2. Kliendikeskne (humanistlik) nõustamine

Kliendikeskne nõustamine põhineb Carl Rogers'i käsitusel ning selle teooria järgi on nõustamise käigus jõud kliendi käes ehk iga inimene ise tunneb ja kujutab ette oma sisemaailma. Inimene kujutab ette reaalsust oma sisemaailma ja elukogemuse kaudu kuid tema sisemaailm võib piirata reaalsusest arusaamist ja taju. Inimesel on olemas

“minapilt”, mis koosneb mineviku, oleviku ja tuleviku kogemustest. Carl Rogers’i käsitluse järgi on inimese hing terve siis, kui inimene aktsepteerib end sellisena, nagu ta on. (Tutuškina 1999: 50-51)

Kliendikeskne nõustamine on kujunenud teraapiast, mille nimetus oli mittedirektiivne teraapia kuid Rogers käsitles edaspidi kliendikeskse teraapia terminit. See on seotud sellega, et tema arvamusel on iga inimene unikaalne ning Rogers vaatleb inimest positiivsetest küljetest. Kliendikeskne nõustamine on leidnud käsitlust erinevates eluvaldkonnades: hariduses, organisatsiooni käitumises, peresuhetes ja suhetes lastega ning isiksustevahelistes suhetes. (George, Cristiani 2002: 87)

Kliendikeskne nõustamine on suunatud tingitud väärtuste hävingule. Kliendikeskse nõustamise postulaadid väidavad, et kliendi roll nõustamises on olulisem, kui terapeudi roll. Terapeudi roll seisneb kliendi suunamises. Nõustamise käigus pannakse rõhku emotsioonidele ja tunnetele. Nõustamine toimub „siin ja praegu” põhimõtte järgi. Carl Rogers’i kontseptsiooni järgi nõustaja sekkumine võib mõnedes juhtumites olla negatiivne isiksuse arengu suhtes, seega tuleb nõustamise käigus kasutada kliendi võimeid ja võimalusi ning klient peab aktiivselt osalema nõustamise protsessis. (Tutuškina 1999: 52)

George ja Cristiani järgi põhineb kliendikeskne nõustamine sellel, et igal inimesel on õigus oma arvamustele ja mõtetele. Inimene on ise oma saatuse sepp ning kõik inimesed on head ja on austuse väärt. (George, Cristiani 2002: 87-88)

Soots arvab, et humanistliku psühholoogia põhitõde koosneb sellest, et inimene ise tunneb ennast ja oma probleemi kõige paremini. Nõustaja ainult aitab probleemi lahendamisel, andes teadmisi ning pakub toetust. (Soots 2014: 12)

Kidroni järgi on kliendikeskses nõustamises olulisel kohal mina-kontseptsiooni mõisted, enesemääratlus, enesest arusaamine ja enesehinnang ehk tegemist on mitmeist mina-käsitlusest (mineviku mina, ideaalmina, teiste tajutud mina, reaamina, potentsiaalne mina jne) struktuuriga. Kidroni arvamusel on kliendikeskse nõustamise põhieesmärgiks tingimuste loomine ennast aktualiseeriva või küpse isiksuse kujunemiseks (Kidron 2002: 68-69).

Kidron arvab, et kliendikesksel nõustamisel lähtutakse sellest, et igas kliendis on suured eneseaktualiseerimise varud (nt enesearendamise ressursid, loovus jne). Samuti lähtutakse sellest, et kogemuste allasurumise ja negatiivse, hajusa või moonutatud minapildi ning väärkohanemise tõttu on inimestel raskusi elus toimetulekuga ja eneseaktualiseerumisega. Mõistetav, toetav, osavõtlik ja soe suhtumine ja aktiivne ning kaasaelav kuulamine suurendavad tõenäosust, et klient usub oma varuvõimete realiseerimisse. Nõustamisprotsessi käigus õpib klient paremini tundma iseennast. Nõustamise põhimeetodiks on nõustaja ja kliendi püsimine samal emotsionaalsel lainel. Nõustaja kasutab nõustamise käigus tunnete peegeldust, eneseavamist. Oma sõbraliku ja toetava suhtlemisega pakub nõustaja nõustatavale eeskujule selleks, et nõustatav õpiks paremini kohanema inimsuhete maailmas. (Kidron 2002: 70-71)

1.2.3. Konstruktivistlik (sotsiodünaamiline) nõustamine

Sotsiodünaamilise nõustamise teooria looja on R. Vance Peavy. Tema teooria lähtub sellest, et inimene kui sotsiaalne olend on pidevas muutumises. Peavy arvamusel aitab sotsiodünaamilise nõustamiselise mudel nõustataval elus edasi jõuda võimete väljaselgitamise ja arendamise teid pidi. Nõustamise oodatav tulemus on abivajajal uue mõtteviisi kujundamine selleks, et hinnata oma elusündmuste kogemusi. (Peavy 2002: 16)

Peavy järgi peab nõustamine aitama inimesel kogeda, et ta on suuteline iseenda üle edukamalt kontrolli saavutama. See tähendab ka oma mõtete, tunnete, soovide valitsemise oskust (ibid).

Peavy väidab, et sotsiodünaamilise nõustamise filosoofia lähtub sellest, et nõustamise oluliseks ülesandeks on aidata abivajajal sõnastada, hinnata ja luua arusaamu selle kohta, kuidas oma elu elada tuleks (Peavy 2002: 22). Sotsiodünaamiline filosoofia ütleb, et nõustamissessioon on inimlik kokkusaamine kahe inimese vahel ning kumbki väärrib lugupidamist. Sotsiodünaamiline ideaal on otsida toimivat partnerlust nõustaja ja nõustatava vahel, mis põhineb inimlikkusel ja austusel erinevuste vastu. (Peavy 2002: 25-26)

Peavy arvas, et inimesel tuleks aidata liikuda tema poolt hinnatavate, väärtustatavate eesmärkide suunas. Isiklik vabadus tähendab seda, et inimesel on võimalus valida ning väljendada, selgitada ja arendada oma oskusi ja võimeid. (Peavy 2002: 28-29)

Peavy peab oluliseks, et nõustamine on edukas siis, kui mõlemad osalejad ehk nii nõustaja kui ka nõustatav pingutavad probleemi lahendamisel (Peavy 2002: 46).

R. Vance Peavy arvates on sotsiodünaamilise nõustamise olulisteks printsiipideks spontaansus ja leidlikkus, sest indiviidi eluruumi detailid muutuvad pidevalt (Peavy 2002: 50-52).

1.2.4. Eksistentsiaalne psühhoteraapia

Eksistentsiaalne psühhoteraapia on eelkõige seotud Euroopast pärit filosoofidega ning antud psühhoteraapia koosneb erinevatest nõustamise käsitlustest. (George, Cristiani 2002: 109)

Eksistentsiaalne teraapia peegeldab filosoofide ettekujutust sellest, mis tähendab olla täisväärtuslik inimene. Eksistentsiaalne psühhoteraapia aitab õpetada inimest tundma ja realiseerima oma potentsiaali. (George, Cristiani 2002: 113)

J. Bugental on üks eksistentsiaalse psühhoteraapia rajajaid. Eksistentsiaalne lähenemine põhineb humanistliku psühhoteraapia põhimõtetel, mis tunnustab isiksuse vabadust ja vastutust. Eksistentsiaalne lähenemine on seotud psühhoanalüüsiga, sest analüüsitakse kliendi probleemi teadlikkuse taset. Eksistentsiaalne psühhoteraapia on suunatud sellele, et areneda inimesel oskusi olla „elav” igal eluhetkel ning iseendaks jäämist. Selle psühhoteraapia põhiülesandeks on aidata inimesel vastata elu põhiküsimustele. Psühhoteraapia käigus peab klient olema maksimaalselt huvitatud protsessist, aktiivselt osalema ning olema tähelepanelik oma elu ja iseenda suhtes. Psühhoterapeut motiveerib oma klienti, et ta oleks võimeline tegema midagi enda jaoks ise ning aitab kliendil leida selleks jõudu. Samuti on psühhoterapeut kaasatundlik ja tähelepanelik kliendi suhtes (eriti tema raskete elamuste suhtes) ning loodab ja on kindel, et klient on suuteline ise ennast aitama. (Tutuškina 1999: 53-55)

1.3. Nõustaja

Nõustaja peamiseks ülesandeks on luua tingimused kliendi isiksuse vabanemiseks ja nõustaja peab leidma kliendi kasvu soodustavaid tingimusi. Nõustamise põhisisu on nõustaja ja kliendivaheline usaldav vestlus, mis julgustab klienti ennast avama, oma probleemi paremini mõistma ning vastu võtta otsuseid. (Kidron 2003: 28)

Nõustamisega tegelevad erinevad isikud. Esiteks need inimesed, kes osutavad psühholoogilise nõustamise teenust. Teiseks need, kes pakuvad vabatahtlikult oma abi või annavad nõu ning kolmandaks isikud, kellel on nõustamisoskused ja kes oskavad kasutada konsulteerimise võtteid oma igapäevatoös (näiteks sotsiaaltöö spetsialistid, õpetajad, vaimulikud, arstid). (Kidron 2003: 32)

Kidroni järgi on nõustaja olulised omadused uudishimu, oskus kuulata inimesi, empaatia, usaldusväärsus suhete loomine, tolerantsus, naljasoon, paindlikkus, oskus olla kliendile toeks, kliendi tunnete peegeldamise oskus, teabeandmise oskus (Kidron 2003: 33).

Selleks, et kliendi probleemi paremini mõista ja pakkuda talle asjakohaseid lahendusvariante Arvab Kidron, et nõustaja peab oma valdkonda hästi tundma. Toitumisnõustaja peab tundma tervisliku toitumise aluseid ja terviseprobleeme põhjustavaid toitumisvigu. Psühholoogiline nõustaja peab tundma isiksuse- ja arenguteooriaid ning psüühiliste probleemide põhjuseid, samuti peab ta oskama hinnata inimese toimetulekuressursse, nagu näiteks meditsiinitöötaja peab olema spetsialist oma erialal jne. (ibid)

Sootsi järgi on nõustaja roll abistamissuhtes terapeutiline. Sootsi arvamusel on nõustamine edukas sel juhul, kui klient tunneb, et teda oodatakse nõustamisele, nõustaja on empaatiline, viisakas, sõbralik, tervitab klienti ning esitleb ennast. Väga oluline on esmakontakt, see on hea algus jätkusuhtele. Kliendile meeldib, kui ta tunnetab, et nõustaja soovib teda aidata ja püüab tema muret mõista. Nõustamisprotsessis testivad nii nõustaja kui klient teineteist. Nad uurivad suhtluspartneri välimust, käitumist ning teevad omi järeldusi. Nõustaja on õppinud ennast ka selles osas jälgima, ta ei lähtu emotsioonidest ja tunnetest vaid kasutab fakte. Kui nõustajal tekivad isiklikud

probleemid, siis tegeleb ta nendega väljaspool nõustamist, kasutades vajadusel psühhoterapeudi või supervisiisori abi. (Soots 2014: 7-8)

Sootsi järgi koosneb nõustaja professionaalsus ka sellest, kui ta annab kliendile võimaluse ennast väljendada ja vabalt tunda. Soots väidab, et on oluline seletada kliendile, mis on nõustaja funktsioon ning mis piirides nõustaja teda nõustab, sest kliendid võivad soovida rohkem kui nõustaja suudab pakkuda. Nõustaja tunneb piire ja ei anna nõu valdkondades, milles ta ei ole pädev. Eetiline on suunata klient teise spetsialisti juurde, kui nõustaja ise ei ole pädev selle probleemi lahendamiseks ning kui probleem seda nõuab. (Soots 2014: 8-9)

Sootsi järgi selgitab nõustaja välja kliendi probleemid ning koos kliendiga leitakse nõustamise käigus probleemidele lahendused. Nõustajale tuleb kasuks koostöös kliendiga nõustamisplaani koostamine, kokkuleppimine kohtumiste teemadest ja eesmärkide seadmine. Nõustaja uurib kliendi isiksuse omadusi, selgitab välja tema tugevad küljed ning nõrkused. Samuti peab nõustaja tundma oma tugevusi ja nõrkusi, sest ta peab aru saama, mis tema endaga nõustamise ajal toimub ning kuidas klient teda mõjutab. Nõustaja peab olema valmis töötama kliendi emotsioonidega. Väga oluline on nõustaja jaoks nõustamistehnikate ja eetika tundmine, peab olema aktiivse kuulamise oskus ja empaatiline toetus. (Soots 2014: 8-10)

Kidroni järgi räägivad nõustamiseetika üldisemad põhiprintsiibid sellest, et ei tohi kahjustada klienti sõna või teoga. Kliendile tuleb teha head võimaluste ja teadmiste piires. Austada klienti vabadust, arvamusi ning otsuste tegemise oskust. Nõustaja peab olema aus ja õiglane, jälgima endale võetud kohustusi (Kidron 2003: 36).

1.4. Nõustamise etapid

Igat nõustamise protsessi iseloomustavad mitmed etapid nõustamise algusfaasist kuni viimase seansini. Suhtlemispsühholoogia mõistes algab nõustamise protsess usaldussuhe loomisega ehk kontaktiga. Järgmine samm on nõustatava probleemi läbiarutamine ja viimane etapp on praktiliste sammude kavandamine selleks, et klient saaks elus paremini kohaneda. (Kidron 2003: 57)

Kidroni järgi jaguneb konsulteerimise protsess kolmeks faasiks. Esimene on hõlbustamise faas. Hõlbustamise faasis kirjeldab klient oma probleeme, nõustaja ülesanne on aktiivne kuulamine (nõustaja on mõistev, lugupidav, julgustav). Sellel etapil on usaldussuhe aluseks konsulteerimisprotsessi edukusele. Teine on ümberkujundamise faas. Klient räägib oma probleemist sügavamalt ja mitmekülgselt ning tal tekib valmisolek ise oma käekäigu eest vastutamiseks. Nõustaja avaldab kerget survet, muutub hinnanguliseks. Kolmas on tegutsemise faas. Tegutsemise faasis valmistub klient lahendama oma probleeme. Nõustaja jagab nõustatavaga oma teadmisi, ilmutab tasakaalukust ja kindlameelsust. Nõustaja ja nõustatav on keskendunud olukorrale siin ja praegu. (Kidron 2003: 57)

Nõustamisprotsessi jagab Kidron seitsmeks osaks. Esimene osa on probleemi sõnastamine ja esmauring. Selles faasis toimub kontakti loomine kliendi ja nõustaja vahel. Nõustaja loob kliendiga usaldusväärse suhte (siiras, heasoovlik, tähelepanelik kuulamine), innustab ja julgustab klienti rääkima oma probleemidest ning sel ajal fikseerib nõustaja kliendi tundeid, mitteverbaalset käitumist ja tõlgendab seda. Teine osa on probleemi kahemõõtmeline määratlemine. Selles faasis toimub probleemi sõnastamine. Nõustaja püüab adekvaatselt ja täpselt määratleda probleemi. Edukaks tulemuseks võib lugeda seda kui nõustaja ja klient on jõudnud üksmeelele küsimuse olemuse määratlemises. Kolmas osa on alternatiivide otsing. Sel etapil arutavad mõlemad pooled läbi valikud, sammud ja variandid, mis võiksid arvesse tulla probleemide lahendamisel. Protsess meenutab ajurünnakut kus variantide väljapakkumist oodatakse kliendilt. Neljas osa on tegevuste kavandamine. Sellel etapil kavandatakse eelistatud variantide ellu viimine. Nõustaja aitab leida sobivaid kriteeriume. Selles nõustamise faasis tuleb kliendil läbi kaaluda, kui reaalne on üks või teine variant. Samuti võib nõustaja paluda sel etapil koostada algatuse, eesmärkide või argumentide nimekirade koostamist. Viies osa on plaanitud sammude detailne ettevalmistamine. Nõustaja aitab kliendil otsustada, millised valitud alternatiividest on realiseerimiseks. Kuues osa on astunud sammude hindamine ning analüüsimine. Klient räägib nõustajaga oma astunud sammudest ja tulemustest. Kui tekib probleem, siis nõustaja ja klienti hindavad koos saavutatud edu või vastupidi analüüsivad ebaõnnestumisi. Viimane osa on nõustamise lõpetamine. Protsess on jõudnud faasi, kui

nõustamise jätkamine pole enam tarvilik. Kliendi vaimne tasakaal on taastunud ja toimetulekuvalmidus on piisav, et elus edaspidi iseseisvalt hakkama saada. (Kidron 2003: 57-59, 92)

Noorsootöö valdkonnas toimub nõustamine sarnaselt Kidroni kirjeldusele:

Nõustamise protsess planeeritakse esimesest viimase seansini. Noorte nõustamisel tuleb paika panna, kas probleemile on vaja kiiret lahendust või nõuab probleem rahulikku tegutsemist. Edasi planeerib nõustaja nõustamisprotsessi üldjoontes - mõtleb läbi kohtumiste arvu, maksimum- ja miinimumeesmärgid, nõustamise etapid, kasutatavad meetodid, kaasamist vajavad spetsialistid, nõustamist takistavad või raskendavad asjaolud ning lahendusteel. Noorte nõustamises on oluline positiivse kontakti loomine ja koostöötingimuste kokkuleppimine, probleemi väljaselgitamine, eesmärkide püstitamine, alternatiivide ja lahenduse leidmine, nõustatava võimete ja piirangute väljaselgitamine ning tegevusplaani koostamine, tagasiside ja kokkuvõte. (Karjääri nõustamine... 2009: 14-15).

1.4.1. Kohtumisruumi loomine

McLeod väidab, et kui inimene kogeb oma elus lahendamatu probleeme, siis ta otsib ruumi, kus saab probleemist eemalduda ja mõtiskleda lahendust otsides (McLeod 2007: 148).

McLeod'i järgi tuleb eduka nõustamise puhul arvestada erinevate aspektidega. Nõustajal tuleb vestluse käigus selgitada välja eesmärk, leida sobiv kohtumisruum ja luua usalduslik vaimne õhkkond (ibid).

McLeod rõhutab, et nõustamisruumi loomisel tuleb arvesse võtta ka praktilisi tegureid (toolid ja privaatsus), keskkonna loomist, kus inimesel on turvalisuse tunne ning tema eest hoolitsetakse ja ei anta hinnanguid. Nõustaja kohustus on luua tingimused, kus kliendil oleks tunne, et aeg on peatunud ja väline maailm unustatud ehk midagi ei sega. (McLeod 2007: 171-173)

1.5. Noorte nõustamine ja noorteinfo

Laste ja noorte nõustamine erineb täiskasvanute nõustamisest. Nõustamine erineb selle poolest, et nõustatav ei ole veel väljakujunenud isksus ning lapse ja noorte nõustamise eesmärgiks on pigem arenguprotsessi toetamine ning tervikliku ja turvalise arengu tagamine. (Tall 2014: Ülevaade nõustamisprotsessist)

1.5.1. Noorsootöö roll noorte teavitamise ja nõustamise valdkonnas

Noorsootöö on arendavateks tegevusteks tingimuste loomine mis võimaldab noortele vajalikku tasemekoolitust ja töövälisest tegutsemist, et saavutada isiksuse mitmekülgset arengut (Noorsootöö seadus 2010).

Noorteseire 2013.a. aasta raamatu järgi on noorsootöö ettevalmistus täiskasvanuella astumiseks ning selleks, et üleminek oleks edukas. Lapses ja noores on vaja arendada väärtusi, hoiakuid ja pädevusi, mis on abiks osaleda toimiva ühiskonna tööelus ja teistes sfäärides osalemisel. (Noorteseire aastaraamat 2013: 36-37)

Noorsootöö tegeleb erinevate valdkondadega: erinoorsootöö, noorte huviharidus ja huvitegevus, avatud noorsootöö, noorsoouuringud, noorsootöölane koolitus, noorte tervistav ja arendav puhkus, noorte töökasvatus, rahvusvaheline noorsootöö, noorte osalus, sealhulgas on ka noorte teavitamine ja nõustamine (Reitav 2008: 19).

1.5.2. Noorteinfo ja noorte nõustamise teenuse tekke Eestis

Noorteinfo ja noorte nõustamine kui noorsootöö vorm tekkis 20. sajandi viimasel veerandil (Noorsootöö Eestis: 19. sajandi keskpaigast kuni 21. sajandi esimese kümnendi lõpuni 2015: 20).

Noorteinfo vahendamine ehk teavitamis- ja nõustamiskeskused alustasid oma tegevust Eestis 1999 aastast noorsootöö seaduse kinnitamise järel. Igas maakonnas tegutseb vähemalt üks teavitamis- ja nõustamiskeskus. Teavitamis- ja nõustamiskeskused on saanud toetust riigieelarvest. (Noorsootöö Eestis: 19. sajandi keskpaigast kuni 21. sajandi esimese kümnendi lõpuni 2015: 217-218)

Eestis pakkuvad noorteinfot ja noorte nõustamist erinevad organisatsioonid. Näiteks seksuaaltervisealast nõustamist noortele pakub Eesti Seksuaaltervise Liit, sihtasustus Innove jagab noortele nõustamist õpingute, karjääri ja töövaliku alal. Noori nõustatakse ka muude otsuste langetamiseks nii telefoni teel, suuliselt kui ka e-posti kaudu. Samuti võivad noored kasutada veebiportaali, kus on info nende võimaluste kohta (vabaaja sisustamine, õppimine, töötamine, reisimine ja mitteformaalne õpe). (ibid)

Eestis reguleerivad noorte teavitamise ja nõustamise valdkonda Noorteinfo teenusstandard, Euroopa Noorteinfo Harta, Euroopa Noortepoliitika Valge Raamatu ühised eesmärgid ja noorsootöö seadus (Eesti Noorteühenduste Liit).

1.5.3. Noorteinfo ja noorte nõustamise mõisted

Noorteinfo on suunatud usaldusväärse ja konkreetse informatsiooni andmisele, ligipääsu tagamisele erinevatele infoallikatele. Noorteinfo ja noorte nõustamise eesmärk on aidata noortel vastu võtta iseseisvalt ellupuutuvaid otsuseid, aga seda on raske teha kui noor pole teadlik erinevatest võimalustest. Noor peaks oskama hinnata oma võimeid, teadmisi ja oskusi. Noored vajavad toetust, et saaksid iseseisvalt vastu võtta õigeid otsuseid. Noorte infoteenus kasutab laia spektriga meetodeid. Näiteks informeerimine, konsulteerimine ehk nõustamine jne. Noorte nõustamine on vajalik selleks, et aidata noorel lahendada ellupuutuvai küsimusi, kuid noor võtab ise vastu otsuseid. Noorteinfo kontekstis on nõustamine keskendunud seletamisele. Esiteks noorsootöötaja ja noor selgitavad välja mure põhjused ning plaanivad koostöös lahendusteid. (Compendium on National Youth Information and Counselling Structures 2014: 9-10)

Aastal 1986 loodi mittetulundusühing Eryica – European Youth Information and Counselling Agency. Eryica tegeleb sellega, et tagada noortele usaldusväärne informatsioon, mis aitab neil iseseisvalt teha valikuid ja võtta vastu otsuseid ellupuutuvates küsimustes, samuti Eryica soodustab noorte aktiivset osalemist demokraatlikus ühiskonnas. (Compendium on National Youth Information and Counselling Structures 2014: 31)

Euroopa Nõukogu ministrite komitee suunise järgi Concerning information and counselling for young people in Europe on noortel inimestel õigus noortevaldkonda

puudutavates küsimustes saada usaldusväärset informatsiooni ja nõustamist. Noortel on õigus täielikule valikuvabadusele ja diskrimineerimise puudumisele. Noorte nõustamise- ja infoteenus aitab kaasa noorte iseseisvusele ja sõltumatusele. Noorteinfo ja noorte nõustamine on mobiilsuse tõstmise oluline faktor. Concerning information and counselling for young people in Europe suunises on kirjeldatud ka sellest, et uute tehnoloogiate arendamist ja kasutusele võtmist noorteinfo- ja nõustamise valdkonnas on vaja edendada noortes oskust iseseisvalt leida vajalikku infot läbi koostöökeskuste või läbi seda teenust pakkuva massimeedia. (Concerning Information and Counselling for Young People in Europe 1990)

Regionaalsel tasandil on noorte teavitamise ja nõustamise olukord väga erinev. Maakondades tegelevad noorte nõustamisega erinevad nõustamiskeskused, õppekeskused jm. Nõustamine ei ole alati tasuline, kuid tihti tasub selle teenuse eest kool või kohalik omavalitsus. Paljud noored ei tea üldse noorte nõustamise teenusest kuid samas tegutsevad paljudes koolides koolipsühholoogid kes pole saanud kutsenõustamisalast ettevalmistust ja nende kompetentsus on küsitav. (Info noortele ... 1999: 3)

Järelikult saab öelda, et noorte nõustamis- ja teavitamisvaldkond avaldab suurt mõju noore isiksuse arengule ning igal noorsootöötajal peavad olema noorte nõustamis ja teavitamisvaldkonda puudutavad teadmised nagu on välja toodud noorsootöötaja kutsestandardis.

Noorsootöötaja kutsestandardis on selgelt eristatud, et 4.kutse tasemega noorsootöötaja märkab abivajavat noort, aitab leida lahendusi ning teeb koostööd spetsialistidega. Noorsootöötajal peab olema nõustamise algteadmised. 6.tase noorsootöötaja tegeleb noorte esmase nõustamisega, leiab lahendusi, suunab eriala spetsialistide juurde, teeb koostööd noorsootöötajatega, lapsevanematega, kooliga jne ning annab tagasisidet. Noorsootöötajal peavad olema nõustamisealase teadmised. 7. tase noorsootöötaja loob tingimusi noorteinfo kaardistamiseks, korraldab informatsiooni kogumist, korraldab infoteenust, toetab ja algatab noorteinfo ürituste ja koolituste korraldamist, koordineerib ja toetab erialaspetsialistide koostöövõrgustiku tööd. (Noorsootöötaja kutsestandard)

Noorteinfo ja noorte nõustamine on omavahel tihedalt seotud. Kui noor tunneb, et infot ei ole piisavalt või ta ei oska iseseisvalt üles leida sobivat infot, siis võib tal tekitada mure ning sel juhul vajab noor nõu ehk noorte nõustamist. Noortel on võimalus saada abi erinevatesse valdkondadesse puudutavates küsimustes (näiteks karjäärinõustamine, psühholoogiline nõustamine, kutsealane nõustamine jne).

Noorteseire 2011.a. aastaraamtu järgi on noorte nõustamine mõeldud nendele noortele, kellel seisab ees olulise eluküsimuse lahendamine, näiteks haridustee jätkamine või tööelu alustamine. Samuti on nõustamine mõeldud sellistele noortele, kes pole oma küsimustele vastuseid leidnud ja ka nendele, kellel on mõni suurem mure mida on raske üksi lahendada. Noorte nõustamisvaldkond on mitmeharuline ning peamised neist on õpinõustamine, töönõustamine, tervisenõustamine ja sotsiaalnõustamine. (Noorteseire aastaraamat 2011: 93)

Üleminek keskmisest lapse-east teisme- ja täiskasvanuikka on noorel väga oluline ja spetsiifiline eluhetk. Noortel on ülesanne võtta vastu otsuseid, mis hiljem mõjutavad nende tulevikku ja nende elu. Haridust, karjääri, isikliku elu puudutavad küsimused mõjutavad tulevikku, seetõttu peavad otsused olema objektiivsed ning tuginema informatsioonile. (Compendium on National Youth Information and Counselling Structures 2014: 9)

1.6. Noorte eripära

Noorsootöö seaduse järgi on noor seitsme kuni kahekümne kuue aastane füüsiline isik (Noorsootöö seadus 2010).

Areng on nii bioloogiline kui ka kultuuriline protsess. George Butterworth'i, Margaret Harris'e raamatu „Arengupsühholoogia alused” järgi on teismeiga eraldiseisev periood lapse- ja täiskasvanuea vahel ning seda perioodi võib määratleda bioloogiliste, ajalooliste ja kultuuriliste muutuste kontekstis. Erinevatel eluetappidel on ka erinevad kultuurilised ja bioloogilised arenguaspektid. Sotsiaalne struktuur mõjutab arengut kõikides elustaadiumites. (Butterworth, Harris 1994: 17, 19-20)

1.6.1. Keskmine lapseiga

Keskmine lapseiga on ajavahemik kuuendast eluaastast kuni teisme-eani. Sel perioodil toimuvad nii bioloogilised kui ka sotsiaalsed muutused. Paljudes maades langeb kokku keskmise lapseiga haridusette algusega, sel ajal on lapsel rohkem tegutsemisvabadust. Keskmise lapse-ea periood toob kaasa uue arengustaadiumi ning peamised loogilised protsessid, mille laps omandab on jäävus, järjestamine, klassifitseerimine ja nummerdamine. Lapsed hakkavad probleemide lahendamisel kasutama loogikareegleid. Lastele on oluline eakaaslastega suhtlemine. Keskmises lapse-eas on juba välja kujunenud arusaam moraalinormidest. (Butterworth, Harris 1994: 249-251, 264, 270-271)

1.6.2. Teisme- ja täiskasvanuiga

Teisme-eas on omad bioloogilised ja kultuurilised tähised. Lapseiga lõpeb ning algab puberteedi ja suguküpsuse aeg. Kultuurilised tähised on igas ühiskonnas ja need võivad olla erinevad. Teismeiga peetakse sageli tormakaks iseendaga tegelemise ajaks. Erinevates kultuurides on teismeiga erinev. Teismeiga võib peegeldada industriaalühiskondade nõudmisi pikema hariduseta järele, et teha võimalikuks mittetraditsiooniliste töörollidega toimetulek. Teismeiga kannab endas uusi õigusi ja kohustusi, samuti on iseloomulikud uued mõtteviisid, mis on omandatud elukogemuste kaudu. (Butterworth, Harris 1994: 305-307)

Täiskasvanuikka jõudmine toob endaga kaasa vajaduse kohaneda seksuaalse küpsusega ning võtta omaks täiskasvanu roll (Butterworth, Harris 1994: 324).

Teisme-eas kujuneb intensiivselt sooidentiteed. Naiseliku või meheliku isiksuse kujunemisele avaldavad mõju bioloogilised, sotsiaalsed ja kultuurilised faktorid (ibid).

Täiskasvanueas toimuvad vanusega seotud füüsilised muutused ning vähemal määral sotsiaalne ja kognitiivne areng. Täiskasvanueas toimub palju olulisi elusündmusi, näiteks abiellumine, lapsevanemaks ja vanavanemaks saamine, tööalased saavutused, töö kaotus ja töötus, vanemate surm ja muud sündmused. See on osa inimese elutsüklis toimuvatest bioloogilistest ja kultuurilistest üleminekutest. Täiskasvanueas on kolm

arengustaadiumit esiteks varane täisiga, siis küps iga ja hiline täisiga. Naiste psühhosotsiaalne areng erineb meeste omast. Täiskasvanuiga on elu pikim faas. Võrreldes lapse-eaga areng jätkub aeglasemas tempos. Sündmused, nagu tööle asumine, töötuks jäämine ja muud, võivad tekitada uusi muutusi isiksuses. Täiskasvanud püstitavad endale elueesmärke, mida nad sooviksid saavutada. Omandatud kogemused annavad laiemat teadmistausta, elutarkuse ja küpsuse. (Butterworth, Harris 1994: 325-329, 340-341)

2. NOORTE NÕUSTAMINE IDA-VIRUMAA NOORTEKESKUSTES NOORSOOTÖÖTAJATE PILGU LÄBI

Eestis tegutseb 20 maakondlikku ja kohalikku teavitamis- ja nõustamiskeskust (Noorteseire aastaraamat 2013: 26-27).

Teavitamis- ja nõustamiskeskuste ülesanne on tagada noorele info ja nõustamine. Teave peab olema noortele kättesaadav nii paberil kui ka interneti teel. Noorte teavitamis- ja nõustamiskeskused Eestis pakuvad järgmisi teenusi:

- Noorteinfo kogumine, vahendamine ja edastamiskanali loomine;
- Karjääriplaneerimise alase informatsiooni koondamine ja vahendamine;
- Nõustamine (psühholoogiline, seksuaalne, tervisekäitumuslik jms).

(Eesti Noorteühenduste Liit ametlik lehekülj)

Ida-Virumaal nõustavad noori mitu erinevat organisatsiooni. Näiteks Rajaleidja keskus, Amor (Eesti Seksuaaltervise Liit), OÜ Corrigo Noorte nõustamiskabinet.

Rajaleidja keskused Jõhvis ja Narvas on suunatud noortele vanuses kuni 26 eluaastat. Keskustes pakutakse karjääri- ja õppenõustamist. Noori nõustab karjäärinõustaja. Karjäärinõustaja ülesandeks on toetada inimesi karjääri planeerimisel, näiteks nõustaja püstitab koos kliendiga eesmärged ning kavandab tegevusi nende eesmärkide saavutamiseks. Samuti töötab keskustes karjääriinfo spetsialist ning tema ülesanne on info vahendamine. Samuti toetab ta karjääriotsuste elluviimist. Keskustes töötavad ka teised spetsialistid - logopeed, eripedagoog, psühholoog, sotsiaalpedagoog. Vajadusel teeb Rajaleidja keskus võrgustikutööd keskkuses kui ka keskkusest väljaspool. (Rajaleidja keskuse ametlik lehekülj)

Noortenõustamiskeskus Amor tegeleb tervise suhete, rasestumisvastaste vahendite, seksuaalsel teel levivate haiguste küsimustesse puutuva nõustamisega. Noortel on võimalus leida infot ja nõuandeid veebist aadressil *amor.ee* ning vajadusel saavad

noored kohapeal nõu. Noorte nõustamiskeskused Amor pakuvad nõustamist seksuaalsuse ja terviseetemade küsimustes. Keskustes töötavad naistearstid, meestearstid, psühholoogid, ämmaemandad ning sotsiaaltöötajad. Noori nõustatakse ka telefoni teel. Ida-Virumaa Noorte nõustamiskeskus Amor asub Narvas. (Seksuaaltervisealane noorteveeb)

OÜ Corrigo Noorte nõustamiskabinet asub Jõhvis ning on suunatud noortele vanuses kuni 24 eluaastat. OÜ Corrigo Noorte nõustamiskabineti töötajad nõustavad seksuaaltervise küsimustes ja nõustatakse ka telefoni teel. Noortekabinetis töötavad günekoloog ja ämmaemand. (Corrigo ametlik lehekülg)

Eestis pakutakse nõustamist ka noortekeskuste kaudu. Noortekeskused on loodud noorte initsiatiivil, arvestades nende huve ja vajadusi. Noortekeskuse põhitegevuseks on otsene kontakt noortega, varajane märkamine, noortele suunatud tegevuste organiseerimine ja arendava keskkonna loomine. (Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus ametlik lehekülg)

Esmakordselt hakati noortekeskustest Eestis rääkima 1998. aastal. Siis kinnitati esimene Narva noortekeskuse põhimäärus ning noortekeskus oli noorsootöösutus, mis korraldab piirkonna noorsootööd. Avatud noorsootöö põhimõte on jõudnud Eestisse Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse poolt aastal 2002. Aastast 2013 katab noortekeskuste võrk tervet Eestit. Keskused on olemas igas maakonnakeskuses, lisaks linnades, külates, alevikes mis asuvad suuremate magistraalide läheduses. (ibid)

Kuna noortekeskusi tekkis Eestis üha rohkem, siis aastal 2013 töötati välj Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse ja valdkonnaekspertide poolt suunisdokument „Noortekeskuste Hea Tava“, mis on soovituslik abimaterjal noortekeskuse asutamisel, arendamisel, toetamisel ja koostöösse kaasamisel (ibid). Hea Tava põhimõtted koosnevad sellest, et noortekeskused on loodud ja toimivad noorte jaoks ning kasutavad oma töös avatud noorsootöö meetodit. Noortekeskuse loomine on teadlik valik ning lähtudes piirkonna eripärast, noorte huvidest ning vajadustest loob noortekeskus tingimused arendavateks tegevusteks (sealhulgas on ka nõustamiseks). Noored jõuavad keskustesse erinevatel põhjustel, seega on noorsootöötaja roll erinevate noorte jaoks erinev (näiteks sõber, vestluskaaslane, eeskuju, juhendaja, toetaja, õpetaja). Noortekeskuse tegevused aitavad kaasa isiksuse võimekuse arengule. Noortekeskuse

usalduslik ja kaasav keskkond aitab tagada erinevate huvide ja võimete noortele tegevusi, mis aitavad kujundada positiivset hoiakut ühiskonna suhtes. Noortekeskustes töötavad professionaalsed ja motiveeritud töötajad, kes samaaegselt tegelevad ka noorte probleemide märkamisega, nõustamisega ning vajadusel suunavad noori spetsialistide juurde. Noortekeskusel on oluline osa noori ümbritsevas võrgustikus ehk noortekeskuse roll on kaardistamine, infovahetus teiste noortega tegelevate asutuste ja organisatsioonidega noorte heaolu puudutavates küsimustes. Noortekeskus jälgib noorte heaolu ja aitab lahendada erinevaid noorte konfliktsituatsioone. Noortekeskuse õhkkond ja pakutavad teenused peavad olema kooskõlas, et tagada noortele turvaline keskkond (näiteks nõustamise puhul peab noorsootöötajal olema eraldi ruum, et tagada andmekaitse). Noortekeskused järgivad etteantud seadusandlust. Noortekeskuse teenused on võrdselt kättesaadavad kõigile noortele. (Noortekeskuste Hea Tava)

Ida-Virumaal on kokku 15 noortekeskust - Sillamäe ANK, Narva Avatud Noortekeskus RLK, Kurtna Noortekeskus, Narva Noortekeskus, Kiviõli Noortekeskus, Püssi Avatud Noortekeskus, Lüganuse Noortekeskus, Kohtla-Järve Noortekeskus, Lohusuu Huvikeskus, Heategevuse Noortekeskus, Jõhvi Noortekeskus, Iisaku Noortekeskus, Maidla Noortekeskus, Kohtla-Nõmme Noortekeskus, Voka Avatud Noortekeskus. (Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus)

Tutvudes mõnede Ida-Virumaa noortekeskuste põhimäärustega (mis olid internetis kättesaadavad), saab töö autor välja tuua, et põhimääruste järgi on Kohtla-Järve, Kurtna, Narva, Kiviõli, Voka noortekeskustel sarnased eesmärgid ja põhiülesanded. Keskuste tegevused on suunatud noortele vanuses 7-26 eluaastat. Keskuste eesmärgiks on noorte ühistegevuse ja nende omaalgatuse toetamine vaba aja sisustamisel ning noorsootöö arendamine ja koordineerimine oma piirkonnas. Keskused tegelevad noorsootöö arengukava ja eelarveprojekti koostamisega, töötavad välja noortekeskuse tegevuskava, analüüsivad keskuse noorsootöö arengut. Keskuse töötajad toetavad noorte omaalgatust, arendavad rahvusvahelist koostööd, kasutavad oma töös avatud noorsootöö meetodit, toetavad noorsoo-organisatsioonide loomist ja tegevust, abistavad ja innustavad noori noorsooüritustes osalemisel, algatavad ja viivad läbi noorteprogramme- ja projekte, teevad koostööd noorsoo-organisatsioonidega, korraldavad ja viivad läbi projektlaagreid, koordineerivad ning loovad tingimusi laste ja noorte huvigruppide,

noorteklubide ja seltside tegevuseks. Sealhulgas on kõikides nendes noortekeskustes (Kohtla-Järve, Kurtna, Narva, Kiviõli, Voka noortekeskused) põhiülesandeks ka noorte nõustamine (sh karjääri planeerimisega seotud nõustamine) ja noortele suunatud informatsiooni vahendamine. (Narva Noortekeskuse põhimäärus 2004, Voka Avatud Noortekeskuse põhimäärus 2011, Kiviõli Noortekeskuse põhimäärus 2008, Kurtna Noortekeskuse põhimäärus 2005, Kohtla-Järve Noortekeskuse põhimäärus 2015)

2.1. Uurimisprobleemi kirjeldus ja töö eesmärk

Teoreetilisest osast selgus, et nõustamise olemus, eesmärgid, etapid ja teoreetiline ülevaade kinnitas noorte nõustamis- ja teavitamisvaldkonna mõju noore isiksuse arengule. Noorsootõtaja kutsestandardi järgi peavad noorsootõtajal olema noorte nõustamise oskused. Noorsootõtaja oluliseks tegevuseks on varajane märkamine, sekkumine ja otsene kontakt noortega. Samas pole kirjeldatud kuidas noori nõustatakse Ida-Virumaa noortekeskustes.

Tuginedes teoreetilisele ülevaatele arvab töö autor, et noorsootõtaja peab oskama märgata noorte probleeme ning peab oskama nõustada nii, et noor ei kardaks ise pöörduda oma murega noorsootõtaja poole õigel ajal enne, kui mure nõuab kiiret sekkumist ning lahendamatusena võivad kaasneda negatiivsed tagajärjed.

Autori lõputöö eesmärk on välja selgitada kuidas nõustatakse noori Ida-Virumaa noortekeskustes ja ettepanekute tegemine valdkonda arendamiseks.

Peamised uurimisküsimused:

- Kuidas nõustatakse noori Ida-Virumaa noortekeskustes?
- Milliste küsimustega pöörduvad noored?
- Kuidas toimub nõustamise protsess, millistele teooriatele keskendutakse?
- Mida on vaja arendada noortenõustamise valdkonnas Ida-Virumaal?

2.2. Uurimismetoodika: valim, mõõtevahendid, uuringu protseduur

Rakendusliku osa läbiviimiseks valis autor kvalitatiivse uurimismeetodi ning uurimistöö vastused sai kätte läbiviidud intervjuudest noorsootöötajatega. Autor arvab, et see meetod aitab kõige paremini tööeesmärki saavutada. Autor põhjendab ka uurimismeetodi valiku lähtudes Õunapuu käsitlusest, et kvalitatiivset uurimismeetodit kasutatakse sel juhul, kui teema või nähtuse kohta on vähe teavet ning kui uurija tahab mõista ja tõlgendada inimeste kogemusi ja vaateid (Õunapuu 2014: 52-54).

Andmekogumisviisina kasutab autor poolstruktureeritud individuaalintervjuud. Õunapuu järgi on kvalitatiivsele uurimismeetodile iseloomulikud tunnused: intervjuu, vaatlus, kaardistamine, dokumentide analüüs, kirjeldused. Kvalitatiivne uurimistöö kirjeldab tegelikku elu. Kvalitatiivses uurimistöös saab uurija andmed kätte nii suulise kui ka kirjaliku teksti kujul. Kvalitatiivse uurimismeetodi andmed on sõnad ja sümbolid. (ibid)

Rakenduslikus osas uurib autor vestluse käigus isiku arvamusi ning teatud aja jooksul kirjeldab toimunut sõnadega. Intervjuus kasutab autor avatud küsimusi. Intervjuu on suunatud Ida-Virumaa noortekeskuste noorsootöötajatele (Kurtina Noortekeskus, Kohtla-Järve Noortekeskus, Jõhvi Noortekeskus, Narva noortekeskus, Sillamäe Noortekeskus). Autor valis need noortekeskused välja, kuna tutvus eelnevalt nende noortekeskuste põhimäärustega, milles olid välja toodud noortekeskuste eesmärgid ja põhiülesanded. Põhimäärusest sai autor teada, et mõned keskused korraldavad konsultatsioone (näiteks karjääri planeerimine), nõustamist ja vahendavad informatsiooni ning mõned noortekeskused korraldavad ka kutsesuunitlust. Samuti on need noortekeskused kõige suuremad Ida-Virumaal. Töö autor tahab teada saada, kuidas nendes noortekeskustes nõustatakse noori ning välja tuua nõustamisprobleeme.

Intervjuu jaoks olid ette valmistatud küsimused. Noorsootöötajad vastasid küsimustele isikliku vestluse käigus. Kui autor sai vastuseid kätte, siis analüüsis ta neid ja kirjeldas sõnadega kätte saadud infot, tegi järeldusi ning võrdles vastuseid teooriaga. Autor sai selgeks kuidas toimub noorte nõustamise Ida-Virumaa noortekeskustes.

Pärast tutvumist noortekeskuste põhimäärustega ja Kohtla-Järve Noortekeskuse noorsootöötaja ametijuhendiga, kasutas autor informatsiooni intervjuu küsimuste koostamiseks. Küsimused olid nii eesti kui vene keelsed. Pärast seda leppis autor iga noorsootöötajaga isiklikult kokku kohtumise kuupäeva. Intervjuud toimusid alates 15.06.2015 kuni 19.06.2015. Üks intervjuu kestis keskmiselt 45 minutit. Autor salvestas intervjuu vastaja nõusolekul diktofonile.

2.3. Uurimistulemuste analüüs

Uurimistulemuste analüüsi jaoks olid vastused kodeeritud. Kodeering oli järgmine:

Kurtna Noortekeskuse noorsootöötaja - KNK

Kohtla-Järve noortekeskuse noorsootöötaja – KJNK

Jõhvi Noortekeskuse noorsootöötaja - JNK

Sillamäe Avatud Noortekeskuse noorsootöötaja - SANK

Narva Noortekeskuse noorsootöötaja - NNK

Uuringu küsimustele vastanud noorsootöötajad on erineva töökogemusega. Mõned neist on teinud seda tööd juba ammu, teised on alles hiljaaegu alustanud. Keskmise töökogemus on 12,2 aastat, kõige suurema kogemusega on SANK, tema töökogemus on 20 aastat, kõige väiksema kogemusega on KJNK - 4 aastat.

Küsimusele „Mis Teile meeldib töös noortega kõige rohkem?” kõlasid vastused erinevalt kuid autori arvates vastuste sisu on sarnane. JNK vastas:

„Võimalus investeerida kellegi tulevikku”.

SANK vastus kõlas järgmiselt:

„Suhtlemine, energeetika, head tulemused, koostöö, innustamine ja uued ideed, kogemuse jagamine”.

KNK ütles, et:

„Pidev arenemine. Noored muutuvad ning sa ise muutud koos noortega. Noorsootöötaja peab olema kursis, mis on populaarne noorte seas, tõstma oma kvalifikatsiooni. Kui oled koos noortega, siis sa tunnend end ka noorena. Veel meeldib see, et on võimalus arendada omi ideid”.

NNK arvab, et kõige rohkem meeldib talle töös noortega see, et iga tööpäev eelmisest erinev.

KJNK arvamus kõlas sarnaselt NNK arvamusel, et iga päev on eelmisest erinev teistest päevadest ning töös noortega ei ole rutiini.

Noorsootöötajatele sai esitatud ka küsimus, mis on seotud nende tööülesannetega ehk „Millised on Teie töö ülesanded ning mis osa Teie töös meeldib kõige rohkem?”. JNK vastas, et tema töö noortekeskuses on rohkem seotud administreerimisega, aga vastus sellele mis talle kõige rohkem meeldib töös, kõlas järgmiselt:

„Minu töös meeldib mulle see, et saan mõjutada noorte inimeste tulevikku ja loodetavasti positiivses suunas. Meeldib see, kui saan kellegagi neist usaldusliku kontakti ja saab olla selleks toetavaks täiskasvanuks, keda neil võib-olla ei ole kunagi olnud”.

SANK vastas:

„Ma arvan, et erinevate ürituste korraldamine ja aktiivne osalemine nendel üritustel, koostöö teiste noortekeskuste ja ühendustega. Projektid mis aitavad teha noorte elu meie linnas mitmekülgseks on samuti põnevad”.

KNK vastas, et kuna tema töötab noortekeskuse juhatajana, siis tema tööülesanded on seotud administreerimisega noortekeskuses kuid ta võtab pidevalt osa üritustest, mida noortekeskus korraldab. Kõige rohkem meeldib talle konkreetne töö noortega, näiteks koolituste läbi viimine, noortega suhelemine ja kogemuste jagamine. NNK vastas küsimusele järgmiselt, et ta töötab noortekeskuses asuvas infopunktis. Tema põhitegevuseks on infoprojektid, näiteks tegeleb ta momendil kahe infoprojektiga. Esimene projekt on seotud ENTK-ga (Eesti Noorsootöö Keskus). Noorte keskus saab

raha ENTK-lt (Eesti Noorsootöö Keskus) ning selle raha eest korraldab Narva Noortekeskus infomessi „Orientiir”, trükitab ajakirja NIVOO, korraldab infoseminare ja koolitusi. Teine projekt on seotud koostööga fondiga NORDEN. Fond NORDEN toetab rahaliselt Narva Noortekeskuse infopunkti, et Narva Noortekeskus saaks korraldada põhjamaade kombestikku tutvustavaid üritusi. Samuti korraldab Narva Noortekeskus iga-aastaseid traditsioonilisi üritusi ja teeb koostööd koolide huvijuhtidega. Küsimusele, mis talle kõige rohkem meeldib oma töös, kõlas järgmiselt:

„Kõige rohkem meeldivad mulle loomingulised momendid ja ürituste korraldamine ning inimestega suhtlemine”.

KJNK vastas, et tema arvates on noorsootöötajatel palju erinevaid töökohustusi aga, kui rääkida põhilistest tööülesannetest, siis on need noortele suunatud ürituste korraldamine ja läbiviimine:

„Need üritused võivad olla erinevad, näiteks spordiüritused, mingid loomingulised üritused... kõik see mida sa ise suudad välja mõelda. Üritusi korraldades teeme kindlasti koostööd Ahtme klubiga, koolide huvijuhtidega”.

Noorsootöötajatele esitati küsimus „Kas Teil on ametijuhend ehk dokument, mis reguleerib Teie tööülesandeid ja ametikohustusi?”. Enamik noorsootöötajatest vastas sellele küsimusele eitavalt. Noorsootöötajad seletasid, et nende tööülesandeid ja ametikohustusi reguleerivad teised dokumendid. Suuremal osal vastanutest reguleerib ametikohustusi tööleping, selles on välja toodud töökohustused ja ülesanded. SANK vastas järgmiselt:

„Dokument, mis reeglistab avatud noortekeskuse tööd, on avatud noortekeskuse arengukava”.

SANK seletas, et Sillamäe Avatud Noortekeskuse arengukava 2014-2020 kirjeldab Sillamäe linna noorsootöö tänapäevast seisundit. Arengukava on aluseks noorsootöö edukaks toimimiseks Sillamäe linnas. Arengukavas on välja toodud Sillamäe Avatud Noortekeskuse töösuunad ning koostöö partnered. Sealhulgas on ka välja toodud, et Sillamäe Avatud Noortekeskus pakub nõustamist nii noortele kui ka nende vanematele ja tegeleb koolituste ja seminaride korraldamisega. Sillamäe Avatud Noortekeskuses on

noortel võimalus saada infot ja nõustamist projektide kirjutamiseks. Noortekeskus pakub laia spektriga teenuseid noorte teavitamis- ja nõustamis valdkonnas (haridus, tööturg, karjäär, sotsiaalsed teenused, vaba aja veetmine, projektide finantseerimise allikad, noorte muredega seotud igapäevased konsultatsioonid, info kehtivatest seadustest ja noorte õigustest).

Noorsootöötaja ametijuhend oli ainult Kohtla-Järve Noortekeskuse noorsootöötajal. KJNK seletas, et ametijuhendis on lisaks teistele töökohustestele kirjas, et noorsootöötajal tuleb noortele abi osutada erinevate probleemide lahendamisel.

Järgmine küsimus oli seotud nõustamisega ehk töö autor küsis „Mida tähendab noorte nõustamine noortekeskuses Teie jaoks?”. JNK arwab:

„Peamiselt seda, et aidatakse leida lahendusi noorte küsimustele ja muredele, suunates neid vajadusel vastava valdkonna spetsialisti juurde”.

SANK vastas, et noorte nõustamine noortekeskustes on:

„...võimalus edastada noortele vajalikku huvipakkuvat informatsiooni, samuti psühholoogilist ja karjäärinõustamist motiveeriva intervjuu meetodil”.

KNK arwab järgmiselt:

„Minu arvates on nõustamine noortekeskustes seotud kõige rohkem esmanõustamisega (välja arvatud spetsialiseeritud keskused, näiteks infokeskused jne), noorte vajaduste välja selgitamisega ning info andmisega, kuhu edasi pöörduda ja kuidas käituda. Kui noorsootöötajal on läbitud nõustamisalased kursused, siis võib ta nõustada noori oma teadmiste raames (näiteks karjäärinõustamine)”.

NNK arwab, et noorte nõustamine on koostöö noortega ehk noorsootöötaja aitab lahendada noorukite muresid, kuid noorsootöötaja ise ei lahenda midagi vaid näitab neile võimalusi probleemide lahendamiseks. Noorsootöötaja toetab ning vajadusel suunab noori vastava valdkonna spetsialisti juurde.

KJNK arvab, et nõustamine tähendab rohkem koordineerimist, näiteks siis kui see on seotud haridusega. Ta ei tea, kuidas toimub nõustamine teistes noortekeskustes, aga Kohtla-Järve Noortekeskuses on see koordineerimine:

„Näiteks me tellisime kevadel bussi ja sõitsime Ida-Virumaal asuvasse õppekeskustesse ekskursioonile. Noh, mis veel...kui me saame teada mingit noortele kasulikku infot, siis me edastame seda noortele.”

Uurimistulemused näitavad, et nõustamine on noorsootõtjate jaoks suur osa nende tööst ning vastuste põhjal võib järeldada, et nõustamine on nii info jagamine, kui ka abistamine probleemide puhul.

Kui võrrelda vastuseid teooriaga, siis saab öelda, et nõustamisalast tööd korraldavad noorsootõtjad nii, et aitavad noortel ette valmistuda täiskasvanu astumiseks, arendavad väärtusi, hoiakuid ja pädevusi, mis on edaspidi abiks ühiskonnaelus osalemisel. Noortekeskuste tegevused tõstavad noorte informatsiooni alast teadlikkust.

Teoreetilises osas on välja toodud, et noorteinfo teenus kasutab laiaspekterilisi meetodeid: informeerimine, orienteerumine, konsulteerumine ehk nõustamine. Töö autor võib järeldada, et Ida-Virumaa noortekeskustest noorsootõtjad kasutavad oma töös kõiki neid meetodeid.

Töö autor küsis „Kui nõustate noori, siis milliste muredega noored pöörduvad?”. Vastused olid erinevad. JNK vastas, et:

„Noortekeskustesse tihti isegi pöörduvad, vaid vestluse käigus on esile tulid nende probleemid ja küsimused. Näiteks suhete teemadel, sest selles vanuses tekivad esimesed tõsisemad suhted ja siis on vajalik turvalise täiskasvanu olemasolu, kellega arutada tekkinud küsimusi. Lisaks veel hariduse valdkonna küsimused ja Erasmus+ ning muud sarnased teemad (projektide kirjutamine, noortevahetus jne)”.

SANK vastus kõlas järgmiselt:

„Tavaliselt on noorte küsimused seotud hariduse ja karjääriga, samuti vaimsetseisundit puudutavad küsimused (näiteks depressioon, halb tuju, masendus)... noored tahavad

tavaliselt vahetada keskkonda, vaadata mis toimub mujal, saada tuttavaks ja suhelda uute inimestega. Probleemid eakaaslastega esinevad harvem”.

KNK vastas, et:

„Kõige rohkem tegelesin esmanõustamisega, selgitasin välja mis on mureks ja otsisin spetsialiste, kelle juurde suunata abivajavaid noori professionaalse abi saamiseks. Selle aja jooksul olen tegelenud info- ja karjäärinõustamisega, otsinud noortele võimalusi õpingute jätkamiseks, tegelesin rasedate nõustamisega, kooliprobleemide, projektide kirjutamisega, noortele töö otsimisega ja neil tööl tekkinud muredega ning noorte vaba aja veetmise võimalustega”.

NNK ütles:

„Kõige populaarsem on töö otsimine suvel ja osalemine noortevahetustes”.

KJNK vastas, et tavaliselt tahavad noored abi koolikaaslastega seotud probleemide lahendamisele või otsivad nad lahendusi haridusega seotud probleemidele. Tema tööaja jooksul oli kõige suurem mure seotud noore neiu rasedusega.

Vastused näitavad, et noorsootöötajate juurde tullakse erinevate küsimustega. Kõige populaarsemad mured, millega noored pöörduvad on isiklikud suhteteemalised probleemid, vaimne seisund, hariduse- ja karjäärivaldkonna küsimused. Võrreldes vastused teooriaga saab järeldada, et pöörduakse noorsootöötajate poole sama probleemidega, mis on välja toodud teoreetilises osas. Kõige levinumad aastate jooksul tekkinud probleemid on elu-, töö-, olme- ja pereprobleemid.

Vastajatel paluti meenutada ühte noorte nõustamisega seotud edulugu ning jagada seda töö autoriga. Vastajad jagasid erinevatesse valdkondadesse kuuluvaid edulugusid. Näiteks on pöörduvad noorsootöötaja poole isiklike murudega, töö- ja karjääri alaste muredega ning esines ka juhtumeid, mis olid seotud keele oskuse tõstmisega ning rahvusvaheliste kogemuste saamisega. SANK sõnul, pöördus nooruk isikliku murega ning üks edulugu kõlab järgmiselt:

„Hiljaaegu tekkis üks olukord, kus ma kasutasin motiveeriva intervjuu meetodit. Meie noortekeskus osaleb programmis „Murdepunkt”. Oleme ka selle programmi esindajad

Ida-Virumaal ning programmi raames läbiti edukalt motiveeriva intervjuu kursus ja sain omandatud teadmisi rakendada praktikas. Motiveeriv intervjuu on nõustamise meetod, mis toob kaasa positiivseid tulemusi ja tõstab kliendi motivatsiooni. Noor mees pöördus isikliku murega. Vestluse käigus selgitasin välja probleemi sisu ning leidsin sellele probleemile erinevaid lahenduse variante. Nüüd on noor mees aktiivsem ja suhtleb rohkem eakaaslastega. Tema sporditulemused on paranenud ja ma näen, et noormehe käitumine ja ellusuhtumine on positiivsemat kui varem”.

JNK poole pöördus noormees tööalase murega, edaspidise vestluse käigus selgus, et noor vajab ka hariduse omandamist:

„Tegemist oli ühe hiljutise juhtumiga, kus selgus, et üks 18-aastane vene rahvusest noormees ei tegele millegagi. Tööd otsis moepärast ja töötukassas keeldus end arvele võtmast. Ühel kohtumisel hakkasime arutama, mida ta on teinud töö leidmiseks ja milliseid vastuseid on saanud. Selgus, et tal puuduvad peale töökogemuse ka kutseoskused ja seetõttu teda tööle ei võeta. Seejärel arutasime erinevaid võimalusi olukorra lahendamiseks ja noormees mõistis, et esimese asjana peaks ta hoopis minema kutseharidust omandama. Teda suunati Rajaleidja keskusesse karjäärinõustamisele, kuhu ta läks hea meelega. Praegusel hetkel on toimunud üks kohtumine karjäärinõustajaga ja ta plaanib kindlasti veel minna. Ta on otsustanud minna sügisel kutsekooli õppima ja vajab karjäärinõustaja abi eriala valikul. Karjäärinõustajaga teeme tihedat koostööd, vahetades omavahel vajalikku infot”.

KNK jagas töö autoriga edulugu, mis oli seotud alaealise noormehega, kellel oli tekkinud tööalane mure:

„Üks poiss töötas suveperioodil mitteametlikult ning pärast töötähtaja lõpetamist maksis tööandja välja vähem raha kui lubas. Poiss tuli minu juurde ise, sest ta teadis, et ma korraldan töömalevates loenguid ja mul on sellealaseid teadmisi. Pärast olukorra analüüsi seletasin ma noor mehele, et on vaja võtta dokumendid ja pöörduda tööinspeksiooni. Palusin, et poiss tuleks ka minu juurde pärast kohtumist tööinspeksiooni spetsialistiga, et rääkida, kuidas tal läks. Siis, kui poisi probleem oli lahendatud tuli ta minu juurde, et anda tagasiside. Juhtum oli edukalt lahenenud”.

NNK jagas järgmist edulugu:

„Eelmisel aastal pöördus minu poole üks noor neiu, ta muretses oma kehva inglise keele oskuse pärast. Tüdruk soovis osaleda rahvusvahelises projektis kuid ta kartis, et selles osalevad ainult inglise keelet kõnelevad noored. Ma tutvustasin talle rahvusvahelise noortevahetusega tegelevaid organisatsioone ning noortevahetuse tingimusi. Me valisime tüdrukule kõige rohkem meeldinud organisatsiooni ja vaatasime koos osalemis tingimusi. Selles projektis osalesid erinevatest riikidest pärinevad noored ja ka vene keelt kõnelevad noored. Noor neiu oli rahul projekti tingimustega ning võttis sellest projektist osa”.

Samuti lisas noorsootõtaja, et projektis osalemise ajal suhtlesid nad neiuiga omavahel interneti teel. Noorsootõtaja jälgis kuidas neiu läheb. Pärast Eestisse tagasitulekut jagas neiu kogemusi teiste noorte ja Narva Noortekeskuste noorsootõtajatega.

KJNK vastas:

„Sa võid uskuda või mitte, aga minu töökogemuses pole olnud juhtumit kus noor pöörduks minu poole kiiret lahendust ja tihedat koostööd nõutva murega. Saan rääkida ainult hariduse- ja karjääri alast edulugu. Üks noor neiu oli kooli lõpetamas ning ei teadnud, kuhu edasi õppima minna. Ma juba mainisin, et korraldame ekskursioone õppekeskustesse ning üks ekskursioon aitas neiu valikut teha kuhu edasi õppima minna”.

Mõnest eduloost on aru saada, et noorsootõtajad on suunanud noori teiste spetsialistide juurde. Samuti on kõik vastajad lisanud, et kuidagi on noort vaja suunata teiste spetsialisti juurde (näiteks karjäärinõustaja, seksuaalnõustaja või psühholoog) kui noor vajab põhjalikumalt ja spetsiifilisemat nõustamist alal, kus noorsootõtajal teadmisi napib. SANK lisas, et tavalisest on ta suuteline ise lahendada noorte muresid noortekeskuse siseselt, NNK ütles, et juhtub ka nii, et noorsootõtajad ise märkavad abivajajat noort ning sel juhul võtavad nad ühendust kooli sotsiaaltöötajaga ning sotsiaaltöötaja teeb koostööd noorsootõtajatega. Ta arvab, et mõnede juhtumite puhul oleks hea teha koostööd lapsevanematega, kuid lapsevanemad teevad väga harva noortekeskusega koostööd.

Kõikidest edulugudest saab järeldada, et noorte nõustamine noortekeskustes toimub vastavalt teooriale. Noorsootöötajad püüavad määratleda ja mõista noorte spetsiifilisi probleeme ning aitavad neid lahendada. Noorte nõustamine toimub vastavalt faasidele (Kidroni järgi on need hõlbustamise faas, ümberkujundamise faas, tegutsemise faas).

Samuti arvestavad noorsootöötajad oma töös karjäärinõustaja põhiprintsiipidega ehk loovad noortega positiivse kontakti, lepivad kokku koostöö tingimused, selgitavad välja probleemi, püstitavad eesmärgi, leiavad alternatiive ja lahendusi, selgitavad välja nõustatava võimeid ja piiranguid, koostavad tegevusplaani ning kokkuvõteks on tagasiside.

Töö autor küsis noorsootöötajate käest: „Kas Teie noortekeskuses on levitatud informatsiooni, et vajadusel on noortel võimalus saada nõustamist?“. Kõik vastasid, et noored on sellest teadlikud, et vajadusel on neil võimalus pöörduda noorsootöötaja poole kuid infostendilt selleteemalist teavet ei leia. NNK lisas ka seda, et nende noortekeskuses on võimalus teavet saada karjääri alal, vaba aja veetmise kohta ning kultuuri- ja haridusalast infot. KJNK vastas, et nende noortekeskuses on saadaval erinevad infovoldikud, nendes on välja toodud hariduse- ja karjäärialane teave, mida pakub Rajaleidja keskus. Sillamäe ja Kurtna noortekeskuse töötajad andsid kõige põhjalikumaid vastuseid. KNK vastas:

„Seoses sellega, et meie noortekeskus on väike ja asub külas, teavad noored, et neil on võimalus saada nõustamist neile sobival ajal, nii isikliku vestluse käigus, kui ka interneti teel“.

SANK ütles:

„Noortekeskuses on väga sõbralik ja usalduslik õhkkond. Noored pöörduvad ise meie poole kui vajavad abi. Samuti on meie majas olemas infovoldikud, kust noored saavad nõustamist ja lisa infot. Meie noortekeskus teeb koostööd Rajaleidja keskusega ja Töötukassaga. Kui on küsimusi vabatahtliku tegevuse- või noortevahetuse kohta, siis teeme koostööd mitteformaalse õppe keskusega Vitatiim. Kui probleemid on seotud perega, siis töötab meie keskuses SOS Lasteküla ja Narva Ohvriabi keskuse büroo“.

Autor uuris vastajatelt kust kohast nooruk saab nõustamist Ida-Virumaal noorsootöötajate tööpiirkonnas. Vastused olid sarnased. Noorsootöötajad ütlesid, et noori nõustatakse Rajaleidja keskuses, OÜ Corrigo Noorte nõustamiskabinetis, nõustamiskabinetis Amor. SANK lisas:

„...meie veebiportaalist - molodoi.ee, samuti noortekeskusest”.

Töö autor palus vastanutel lisada ettepanekuid ehk et mida tuleks arendada või muuta noorte nõustamise valdkonnas, mida tuleks teha Ida-Virumaal teistmoodi. JNK vastas:

„Oleks hea teha rohkem koostööd erinevate nõustamiskeskuste ja noortekeskuste vahel. Näiteks võiksid nõustamiskeskused käia noortekeskustes koha peal”. Samuti lisas noorsootöötaja, et tunneb puudust virtuaalsest noorte nõustamiskeskusest Ida-Virumaal.

KNK ütles:

„Nagu ma juba ütlesin, on Ida-Virumaal nõustamine väga mitmekülgne ja see on väga hea. Mida võiks teha paremini... koostöösüsteemi. Spetsialistid peavad tegema tööd kiiremini ja kvaliteetsemat, samuti peaksid spetsialistid töötama interneti teel, sest noored on väga mobiilsed ja neile ei meeldi seista järjekorras info saamiseks. Noortel on lihtsam rääkida oma muredest interneti teel. Peaks olema rohkem infot noortele suunatud teenuste kohta”.

SANK ütles:

„Regioonis puudub koostöö tegevate noortekeskuste ja töötajate võrgustik, kõik on omavahel konkurendid. Noorsootöötajad peavad kasutama mobiilse noorsootöö meetodit”.

NNK ütles, et ta peab Narva Noortekeskust kõige suuremaks teavitustööga tegelevaks noortekeskuseks Ida-Virumaal. Tema arvates oleks hea suurendada Ida-Virumaa noorteinfo ja teavitusvõrgustikku noortekeskustes. Samuti arvab ta, et noortekeskustes peaks olema eraldi töötaja, kes nõustaks noori ning ta tunneb puudust noorsootöötajatele suunatud koolitustest ja veebisüsteemist ajakohase infoga nii eestlastele kui ka venelastele.

KJNK arvamust mööda on Ida-Virumaal vaja arendada kõige rohkem Rajaleidja keskuse tööd, sest praegu ei ole Kohtla-Järve noored eriti teadlikud sellest mis on Rajaleidja keskus. Noorsootöötajatel õnnestus käia ekskursioonil Jõhvi Rajaleidja keskuses:

„Minu arvates töötab Narva Rajaleidja keskus Narvas paremini, kui meie lähedal Jõhvis. Narvas pakutakse noortele rohkem võimalusi ja rohkem edastatakse infot. Jõhvi Rajaleidja keskus ei arene nii edukalt nagu tahaks. Tahaksime teha tihedat koostööd Jõhvi Rajaleidja keskusega kuid praegu seda veel ei ole”.

Samuti ei ole noorsootöötaja kindel kas Ida-Virumaa noorte nõustamine on hästi arenenud. Tema arvates on vaja veel pingutusi teha, et see valdkond oleks edukas. Positiivseks küljeks peab ta seda, et Ida-Virumaal on avatud Rajaleidja keskused kuid noored vajavad rohkem infot Rajaleidja keskuse kohta.

2.4. Uurimistulemuste järeldused ja ettepanekud

Uurimise tulemusena võib autor järeldada, et küsimustele vastanud noorsootöötajad erinevate töökogemustega, kuid vaatamata sellele on vastuste sisu sarnane, noorsootöötajate arvamusel kattuvad. Kõik noorsootöötajad mainisid seda, et töös noortega on nende jaoks oluline noortega suhtlemine ja võimalus areneda koos noortega. Samuti innustavad noorsootöötajaid head töötulemused ning arusaamine, et neil on võimalus mõjutada noorte tulevikku positiivses suunas.

Uuringu tulemusena selgus, et vastanud noorsootöötajatest on ametijuhend olemas ainult Kohtla-Järve Noortekeskuse noorsootöötajal. Teistes noortekeskustes reguleerivad tööd tööleping ja noortekeskuse arengukava. Kõik viis noorsootöötajat ütlesid seda, et nende noortekeskustes teavitatakse ja nõustatakse noori.

Noorte nõustamine tähendab noorsootöötajate jaoks peamiselt seda, et tuleb aidata leida lahendusi noorte küsimustele ja muredele (näiteks töö- ja karjääri alal, isiklike küsimuste puhul ning vajadusel suunata noori vastava valdkonna spetsialisti juurde). Samuti tuleb pakkuda noortele asjakohast infot nende võimaluste kohta hariduses,

kultuuris, tööturul. Noorsootöötajad arvavad, et noortekeskustes toimub eelkõige esmatasandi nõustamine. See tähendab, et noorsootöötaja selgitab välja noorte mured ning edasi aitab noort, toetab ja suunab vajaduse korral spetsialisti juurde. Vastanute hulgas polnud kedagi, kes ütles, et nõustatakse liiga vähe. Noorsootöötajad arvavad, et nõustamine on üks osa nende tööülesannetest.

Vastajad jagasid töö autoriga edulugusid noorte nõustamisest. Nendest edulugudest selgus, kuidas ja mis alal nõustatakse. Vastuste põhjal võib järeldada, et noored julgevad ise pöörduda noorsootöötajate poole ning vestluse ja aktiivse kuulamise käigus täpsustavad noorsootöötajad probleeme õige lahenduse koos leidmiseks. Oli meeldiv kuulata ka seda, et mõned noorsootöötajad läbivad koolitusi nõustamisteadmiste suurendamiseks, näiteks Sillamäe Avatud Noortekeskuse noorsootöötaja projekti raames „Murdepunkt” motiveeriva intervjuu kursuse ning rakendab omandatud teadmisi töös. Töö autor on uhke selle üle, et Ida-Virumaa noortekeskustes kasutavad noorsootöötajad erinevaid nõustamis tehnikate meetodeid ja teooriaid. Noorsootöötajate vastuste järgi võib autor järeldada, et noorsootöötajad kasutavad teooriaid, mida on kirjeldatud töö teoreetilises osas (gestalteraapia, kliendikeskne nõustamine, konstruktivistlik nõustamine, eksistentsiaalne psühhoteraapia). Suuremal määral kasutavad noorsootöötajad konstruktivistlikku ehk sotsiodünaamilise nõustamise teooriat ja kliendikeskse nõustamise teooriat. Nende teooriate järgi aitavad noorsootöötajad abivajajal sõnastada oma probleem, luua arusaam selle kohta ning leida toimetulekutee. Nõustamise protsess toimub vastavalt teoreetilise osale ehk nõustamine toimub partnerluses nõustaja ja nõustatava vahel. Noorsootöötajad ei lahenda noorte muresid ise ning ei avalda survet, vaid pakuvad koostööd, leiavad võimalusi selleks, et noor ise oleks suuteline lahenduste leidmiseks. Samuti peab autor positiivseks küljeks seda, et noorsootöötajad teevad koostööd teiste noorsoo-organisatsioonidega, näiteks suunavad noori Rajaleidja keskustesse või teste pädevate spetsialistide juurde. Töö autor järeldab, et Ida-Virumaa noorsootöötajate pädevus vastavab noorsootöötaja kutsestandartile, mida on kirjeldatud töö teoreetilises osas. Noorsootöötaja tegeleb noorte esmase nõustamisega, leiab lahendusi, suunab erialaspetsialisti juurde jne. Edulugudest selgus ka see, et noorsootöötajad jälgivad juhtumeid. Mõnede juhtumite puhul noorsootöötajad paluvad noorel ise anda tagasisidet, et noorsootöötaja oleks

toimuvaga kursis. Teiste juhtumite puhul noorsootöötajad jälgivad, kuidas on muutunud nooruki käitumine, tulemused, enesetunne. Samuti ütlesid noorsootöötajad seda, et vahepeal teevad nad koostööd spetsialistidega, kelle juurde oli noor suunatud. Järelkult saab töö autor väita, et noorte nõustamine Ida-Virumaa noortekeskustes lõpeb nii nagu on kirjeldatud teoreetilises osas Kirdni järgi. Neid hinnatakse ja analüüsitakse koos, klient räägib nõustajaga oma astunud sammudest ja tulemusest. Positiivseks küljeks peab autor ka seda, et pärast noorsootöötaja poole pöördumist noorel on soov tulla tagasi noorsootöötajaga oma rõõmu jagama, kui mure on edukalt lahendatud. Edulugudest selgus, et noored pöörduvad noorsootöötajate poole erinevatel elujuhtumitel (isiklike probleemid, töö- ja karjäär). Kõige rohkem pöörduakse mure töö- ja karjääri alaste ning haridus valdkonna küsimustega, isiklike probleemidega pöörduakse noorsootöötajate poole harvem, aga vaatamata sellele eelistavad noored tihti suhelda noorsootöötajatega siis, kui neil on halb tuju, masendus jne. Teoreetilises osas on välja toodud, et Noorteseire 2011.a. aastaraamatu järgi vajavad noored kõige rohkem õpinõustamist, töönõustamist, tervisenõustamist ja sotsiaalnõustamist. Seoses sellega võib järeldada, et aastate jooksul on noortel sarnased mured.

Uurimistulemused näitavad, et üheski noortekeskuses ei ripu infostendil teavet nõustamise kohta kuid õnneks on noorsootöötajate ja noorte vahel väga usalduslikud suhted ning tänu sellele pöörduvad noored ise noorsootöötajate poole ning saavad abi probleemide lahendamiseks. Samuti mainisid noorsootöötajad seda, et noortel on võimalus saada esmanõustamist ka interneti teel. Näiteks kui noor pöörduv veebikeskkonnas oma murega noorsootöötaja poole, siis ta on veendunud selles, et noorsootöötaja vastab talle kindlasti. Noortekeskustes on olemas plakatid ja infovoldikud. Noorsootöötajad nimetasid ka kohti, kus nende piirkonnas noori nõustatakse. Kõige populaarsemad kohad Ida-Virumaal on Rajaleidja keskus, noorte nõustamiskabinet Amor, Corrigo noorte nõustamiskabinet, neid kirjeldas autor lühidalt oma töös.

Ettepanekud:

1. Teha rohkem koostööd nõustamiskeskuste ja noortekeskuste vahel. Näiteks võiksid tulevikus nõustamiskeskuste spetsialistid rohkem käia noortekeskustes ning korraldada noortele suunatud loenguid või infotunde.
2. Luua virtuaalne noorte teavitamis- ja nõustamiskeskond Ida-Virumaal. Teha tulevikus veebiportaal, kus on noortele suunatud info. See info peaks hõlmama Ida-Virumaa regiooni noortele huvipakkuvaid valdkondi. Portaali peaks koordineerima Ida-Virumaa noortekeskuste noorsootöötajad. Samuti võiks portaal esitada küsimusi spetsialistidele ning saada vastuseid. Portaal võiksid teha tööd spetsialistid, kes on pädevad mingis konkreetses valdkonnas (näiteks haridus, karjäär, töö, õigused jne).
3. Koostöösüsteem peab olema tõhusam ehk noorsootöötajad peaksid tegema oma tööd kiiremini ja kvaliteetsemat. Selleks on vaja teha rohkem koolitusi noorsootöötajatele nõustamise ja teavitamise valdkonnas.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas toimub noorte nõustamine Ida-Virumaa noortekeskustes ning ettepanekute tegemine valdkonna arendamiseks. Töö selgitas nõustamise olemust, teooriad, etappe ja kuidas nõustatakse Ida-Virumaal noori. Selgus noorsootöötajate arvamus noorte nõustamise kohta noortekeskuses. Autor tegi ettepanekuid noorte nõustamise valdkonna arendamiseks Ida-Virumaal.

Käesoleva lõputöö teoreetilises osas selgus nõustamise olemus – mis see on ja miks inimesed vajavad nõustamist. Selgusid peamised probleemid, millega inimesed pöörduvad nõustaja poole. Selgus millised on nõustamise eesmärgid ja ülesanded, peamised nõustamissuunad, kes on nõustamisega tegelev isik ehk nõustaja, millised on nõustamise etapid ja faasid. Autor selgitas mis on noorte nõustamine, kuidas noorte eripära mõjutab noorte arengut, mille poolest erineb täiskasvanu ja lapse nõustamine noorte nõustamisest.

Töö rakenduslikus osas selgitas autor, millal on tekkinud noorteinfo ja noorte nõustamine Eestis, millal on tööd alustanud teavitamis- ja nõustamiskeskused Eestis ning kui palju keskusi Eestis praegu tegutseb. Selgus millised keskused pakuvad noortenõustamist Ida-Virumaal, samuti selgitas autor, mis aastast hakati Eestis rääkima noortekeskustest ja mis on „Noortekeskuste Hea Tava“, ning kuidas noortekeskused on seotud noorte nõustamisega. Töö autor nimetas noortekeskusi Ida-Virumaal ning selgitas nende eesmärgid ja põhitegevusi. Eelnimetatud teadmised aitavad selgitada uurimistöö tulemusi.

Uurimuse käigus selgus, et Ida-Virumaa noortekeskustes (Kurtina Noortekeskus, Kohtla-Järve Noortekeskus, Jõhvi Noortekeskus, Sillamäe Avatud Noortekeskus, Narva Noortekeskus) nõustatakse noori. Noorte nõustamine tähendab noorsootöötajate jaoks mitte ainult nõustamist, vaid ka noorteinfo levitamist. Noorsootöötajad peavad seda oluliseks tegevuseks oma töös. Noorsootöötajate arvamuste järgi selgus, et noortekeskustes toimub eelkõige esmane nõustamine. Noorsootöötajad selgitavad välja noorte muresid ning siis otsivad koos lahendusi kuid noor ise võtab vastu otsuseid.

Vajadusel suunavad noorsootöötajad noori teise spetsialistide juurde ja teevad koostööd nende spetsialistidega.

Noorte nõustamise protsessis kasutavad noorsootöötajad põhiteadmisi ja elemente nõustamise teooriatest. Noorsootöötajate arvamuste järgi võib autor järeldada, et noorsootöötajad kasutavad noorte nõustamises konstruktivistlikku ehk sotsiodünaamilist nõustamist, sest sotsiodünaamilise nõustamise ülesandeks on aidata abivajajal sõnastada oma probleem, luua arusaam selle kohta ning leida hakkasaamiseks lahendust, samuti väidab sotsiodünaamilise nõustamise mudel, et nõustamine on partnerlus nõustaja ja abivajaja vahel. Nõustaja aitab nõustataval liikuda sel suunal, mis vastab tema eesmärkidele. Samamoodi nõustatakse noori noortekeskustes. Noorsootöötajad kasutavad noorte nõustamises ka kliendikeskse nõustamise mudelit, kus on välja toodud, et nõustaja ainult aitab probleemi lahendamisel, andes teadmisi ning pakudes toetust. Uurimistulemused näitasid ka seda, et noorte nõustamise protsess noortekeskustes jaguneb etappideks, sarnaselt nagu kirjeldas seda Kidron oma raamatus "Nõustamiskunst". Esiteks toimub positiivne kontakt nõustaja ja kliendi vahel ehk tutvumine ja koostöötingimuste kokkuleppimine. Teine samm on olukorra analüüs, mille käigus selgitatakse probleem välja ning seejärel nõustaja koos nõustatavaga püstitavad eesmärgid, otsivad lahenduse ja alternatiive, selgitavad välja nõustatava võimalused ja piirangud, edasi koostavad tegevusplaani ja viimane samm on tagasiside ehk kokkuvõtte nõustamisest ja jälgimine.

Töö autor saab järeldada, et noorte nõustamine noortekeskustes on mitmekülgne ja toimub erinevatel aladel. Noorsootöötajate vastused näitavad, et noorte nõustamine noortekeskustes toimub töö- ja karjäärialal, hariduse valdkonnas, isiklike probleemide puhul, kuid vaatamata mitmekülgsele vajab see valdkond muutusi. Noorsootöötajad tunnevad puudust koostööst nõustamiskeskuste ja noortekeskuste vahel, virtuaalsest noorte teavitamis- ja nõustamis keskkonnast Ida-Virumaal, koolitustest noorsootöötajatele noorte nõustamisvaldkonnas ning noorsootöötajad peavad kasutama rohkem mobiilset noorsootöö meetodit töös.

Diplomitöös püstitatud eesmärgid on täidetud. On käsitletud teoreetilisi allikaid ja leitud vastuseid uurimisküsimustele. On antud ülevaade Ida-Virumaa noorte teavitamis- ja

nõustamisorganisatsioonidest ning Ida-Virumaa noortekeskustest. Praktilise osana sai läbi viidud intervjuu Ida-Virumaa noorsootöötajatega ning sai välja selgitatud, mis aladel ja kuidas noori nõustatakse Ida-Virumaa noortekeskustes, sai tehtud ettepanekuid valdkonda arendamiseks.

SUMMARY

This work subject is youth counseling in Ida-Virumaa youth centers in the opinion of youth workers. Work goal is to explain how acts the youth counseling in Ida-Virumaa youth centers, and to make proposals for development of the field.

The thesis work author replies to the following questions:

1. How will the consultation process?
2. How will the youth counseling and information for young people?
3. How is the youth counseling of Ida-Virumaa youth centers and what areas?
4. What need to develop in youth counseling in Ida-Virumaa?

The work consists of two chapters. In the first chapter, the author explains what the counseling, is the goals of counseling, theories, counseling worker and professional ethics. The first chapter continues to explain what the young counseling is (young counseling, young information, documents). In the second chapter consists of information and counseling centers in Estonia and Ida-Virumaa, Ida-Virumaa youth centers and youth counseling in youth centers. The author describes the research problem, the goal of the work and the research methodology. The author's work follow by the analysis of the research results, conclusions and proposals.

The author carried out a study of qualitative methods through using individual interviews with youth workers in Kurtna, Kohtla-Jarve, Jõhvi, Narva and Sillamae youth centers.

Research explain that youth counseling in Ida-Virumaa (Kurtna, Kohtla-Järve, Jõhvi, Sillamäe and Narva youth centers) acts. Youth counseling for youth workers is counseling, youth information and spread of information – this is youth workers' work tasks. Youth counseling in the youth centers is on primary level. Research explain what

youth workers use in youth counseling methodologies of counseling. Youth counseling in Ida-Virumaa youth centers is various and takes place in different areas (work, career, education, personal problems).

Research explains that youth counseling area needs rework. Youth workers need cooperation with youth information and counseling centers, virtual resources center of youth counseling and information, training for youth worker in this area and use mobile youth method.

KIRJANDUS

Butterworth, George; Harris, Margaret 2002. *Arengupsühholoogia alused*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Kidron, Anti 2003. *Nõustamiskunst: psühholoogilise nõustamise alused*. Tallinn: Mondo

Kidron, Anti 2002. *Nõustamispsühholoogia*. Tallinn: Mondo

McLeod, John 2007. *Nõustamisoskus*. Tartumaa: Väike Vanker

Peavy, R. Vance 2002. *Sotsiodünaamiline nõustamine: abiks praktikutele*. Tallinn: Multico

Soots, Annely 2014. *Nõustamine ja läbipõlemise ennetamine nõustamistöös*. Tartu: Tarmest

Taru, Marti; Pilve, Eli; Kaasik Peeter 2015. *Noorsootöö Eestis: 19. sajandi keskpaigast kuni 21. sajandi esimese kümnendi lõpuni*. Tallinn: Eesti Noorsootöö Keskus

Tall, Karmell 2014. *Ülevaade nõustamisprotsessist*

Джорж, Рикки; Тереза, Кристиани 2002. *Консультирование: теория и практика*. Москва: Эксмо

Info noortele ja noortest, nõustamine, uuringud: eelnõu 1999. Tallinn: Eesti Noorsootöö Foorum

Nõustamine 2008. Tartu: Eesti Eripedagoogide Liit.

Психологическая помощь и консультирование в практической психологии 1999. Коост. М. К. Тутушкина. Санкт-Петербург: Дидактика плюс

Internetiallikad

Eesti Noorteühenduste Liit.

<http://www.enl.ee/UserFiles/Organisatsiooni%20tekstid/noortepoliitika/p%C3%B6%C3%B6rdumised/uued/teavitamine.pdf> (viimati vaadatud 17.06.2015)

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. <http://www.ank.ee/avaleht/index.php/mis-on-noortekeskus/55-noortekeskuse-moiste-ja-eesmark> (viimati vaadatud 20.07.2015)

Compendium on National Youth Information and Counselling Structures. 2014.

European Youth Information and Counselling Agency. Available at

<http://eryica.org/sites/default/files/Compendium%20on%20National%20Youth%20Information%20and%20Counselling%20Structures.pdf>, accessed April 30, 2015

Council of Europe's Recommendation 90 (7) " Concerning Information and Counselling for Young People in Europe ". 1990. Available at <http://eryica.org/page/documents>, accessed April 30, 2015

Karjäärinõustamine: nõustaja käsiraamat 2009. Tallinn: Elukestva Õppe Arendamise Sihtasutus Innove

http://www.innove.ee/UserFiles/Karj%C3%A4%C3%A4riteenused/Karj%C3%A4%C3%A4riteenused/Tr%C3%BCkised/Sisufailid/Karjaarinoustamine_kasiraamat_2009.pdf (viimati vaadatud 17.06.2015)

Noortekeskuste Hea Tava 2013. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus.

<http://www.ank.ee/avaleht/images/dokumendid/noortekeskus/tavaeeln6u.pdf> (viimati vaadatud 20.07.2015)

Noorsootõtaja kutsestandard 2015. Tallinn: Eesti Noorsootöö Keskus

http://www.entk.ee/sites/default/files/63933_EestiNoorsotoo_EST_2015.pdf (viimati vaadatud 30.04.2015)

Noorteseire aastaraamat 2013. Tallinn: SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlsHOgZmIkEyMDE0LzA5LzEwLzE1XzA5XzA3XzY1M19Ob29ydGVzZWlyZV9hYXN0YXJhYW1hdDIwMTNmaW5hbC5wZGY/15_09_07_653_Noorteseire_aastaraamat2013final.pdf (viimati vaadatud 18.07.2015)

Noorteseire aastaraamat 2011. Tallinn: SA Poliitikauuringute Keskus Praxis
http://www.noorteseire.ee/system/resources/BAhbBlSgHOGZmIjsyMDEyLzA1LzE3LzA5XzU2XzA4XzQ0MF9OU0FfMjAxMV9sb3BsaWtfcGFyYW5kYXR1ZC5wZGY/09_56_08_440_NSA_2011_loplik_parandatud.pdf (viimati vaadatud 29.07.2015)

Rajaleidja keskus. <http://www.rajaleidja.ee/> (viimati vaadatud 01.07.2015)

Reitav, Urmo; Krussell, Siim 2008. Noorsootöö rahastamine kohalikes omavalitsustes. Tallinn: Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit
<http://www.enl.ee/UserFiles/kasulikku/uuringud/KOVrahastusuuring.pdf> (viimati vaadatud 29.07.2015)

Seksuaaltervisalane noorteveeb. <https://www.amor.ee/> (viimati vaadatud 20.07.2015)

Õunapuu, Lembit 2014. Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes. Tartu
http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf?sequence=1 (viimati vaadatud 17.06.2015)

Õigusaktid

Kiviõli Noortekeskuse põhimäärus 2008. RT IV, 28.08.2012, 37
<https://www.riigiteataja.ee/akt/428082012037> (viimati vaadatud 10.07.2015)

Kohtla-Järve Noortekeskuse põhimäärus 2015. RT IV, 13.02.2015, 27
<https://www.riigiteataja.ee/akt/413022015027> (viimati vaadatud 10.07.2015)

Kurtna Noortekeskuse põhimäärus 2005. Illuka Vallavolikogu 31.03.2005.a. määrus nr 5
https://www.riigiteataja.ee/akt/4240/4201/4023/Kurtna_noortekeskuse_pohimaarus.pdf (viimati vaadatud 10.07.2015)

Narva Noortekeskuse põhimäärus 2004. KO 2005, 30, 230
<https://www.riigiteataja.ee/akt/844474> (viimati vaadatud 10.07.2015)

Noorsootöö seadus 2010. RT I, 12.07.2014, 104 <https://www.riigiteataja.ee/akt/NTS>
(viimati vaadatud 18.07.2015)

Voka Avatud Noortekeskuse põhimäärus 2011. Toila Vallavolikogu 21.12.2011.a.
määrus nr 33

http://toila.kovtp.ee/documents/1433808/2330166/noortekeskus_pohimaarus.pdf/dab84319-aea8-41e9-b4f6-b9152baf5fa7 (viimati vaadatud 10.07.2015)

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Küsimused:

1. Kui palju aastaid Te tegelete noortega?
2. Mis Teile meeldib töös noortega kõige rohkem?
3. Millised on Teie töö ülesanded ning mis osa Teie töös meeldib kõige rohkem?
4. Kas Teil on ametijuhend ehk dokument, mis reguleerib Teie töö ülesandeid ja ametikohustusi?
5. Mis tähendab noorte nõustamine noortekeskuses Teie jaoks?
6. Kui tegelete noorte nõustamisega, siis milliste muredega noored pöörduvad?
7. Tuletage meelde üks edulugu (mis on läinud hästi) noorte nõustamise kohta ning jagage minuga.
8. Suunavad/täpsustavad küsimused vestluse käigus, näiteks:
9. Kas Te ise märkate, et noorel on mure või noor pöördus ise Teie poole?
10. Kas praegu Te suhtlete selle noorega ja kuidas noorukil läheb edaspidi pärast nõustamist?
11. Kui oli suunamine spetsialisti juurde, kuidas noorukil läheb pärast kohtumist teise spetsialistiga?
12. Kas monitoorite juhtumit? Kuidas teete monitooringut?
13. Kuidas Te saite aru, et pärast nõustamist edasi noorel on läinud hästi?

14. Kas oli selline kogemus, et Te suunasite mingid juhtumid spetsialisti juurde?
Kui jah, siis millised juhtumid Te suunate edasi? Kui vastus on eitav, siis millised juhtumid noorsootöötaja arvamusel on vaja suunata spetsialisti juurde?

15. Kas Teie noortekeskuses on levitatud informatsiooni, et vajadusel noortel on võimalus saada noorte nõustamist? Mis valdkondades noor saab saada nõustamist Teie noortekeskuses?

16. Kust kohast noorukil on võimalus saada nõustamist Ida-Virumaal ja Teie piirkonnas?

17. Teie ettepanekud:

Mida tuleb arendada või vajab arendamist noorte nõustamise valdkonnas?

Kuidas leiate, mida tuleb noorte nõustamise valdkonnas teha teistmoodi Ida-Virumaal?

Kuidas on Teie arvamuse järgi arenenud noorte nõustamise valdkond Ida-Virumaal?
Aga mida võiks veel paremini teha?

Вопросы:

1. Сколько лет Вы занимаетесь работой с молодежью?
2. Что Вам больше всего нравится в работе с молодежью?
3. Какие Ваши рабочие обязанности и какая часть работы Вам нравится больше всего?
4. Есть ли у Вас документ- аметіjuhend, который регулирует Ваши рабочие обязанности и задачи?
5. Что по Вашему мнению означает молодежное консультирование в молодежных центрах?
6. Если Вы занимаетесь молодежным консультированием, то с какими трудностями/ проблемами к Вам обращается молодежь?

7. Вспомните пожалуйста одну успешную историю, связанную с консультированием молодежи.
  8. Уточняющие/ направляющие вопросы:
  9. Вы сами обратили внимание/заметили, что у ребенка возникла проблема/трудность или же ребенок обратился к Вам за помощью?
  10. Вы продолжаете общение с этим ребенком? Как он чувствует себя/как обстоят его дела после консультирования?
  11. Если Вы направляли данный случай к специалисту (например соц.работник и т.п.), то как обстоят дела у ребенка после встречи со специалистом?
  12. Вы проводите мониторинг этого случая? Каким образом?
  13. Как Вы поняли, что после консультирования у ребенка что-то изменилось в жизни в лучшую сторону?
  14. Был ли у Вас опыт направлять случаи с молодежью к специалистам? Если Ваш ответ «Да», то какие случаи Вы направляли к специалистам? Если Ваш ответ «Нет», то какие случаи, по Вашему мнению, нужно направлять к специалистам?
  15. В Вашем молодежном центре распространена информация о том, что у молодежи есть возможность получить/пройти молодежное консультирование? В какой области/сфере молодежь может получить консультирование в Вашем молодежном центре?
  16. Откуда у молодежи есть возможность получить консультирование в Ида-Вирумаа и в Вашем районе/на Вашей территории?
  17. Ваши предложения:
- Что нужно развивать/нуждается в развитии в отрасли молодежного консультирования?

Как вы считаете, что нужно сделать иначе в отрасли молодежного консультирования в Ида-Вирумаа?

Как Вы считаете, что развито/развивается в отрасли молодежного консультирования в Ида-Вирумаа? А что можно сделать еще лучше?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Margarita Ivko

(sünnikuupäev: 18.06.1992)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

NOORTE NÕUSTAMINE IDA-VIRUMAA NOORTEKESKUSTES
NOORSOOTÖÖTAJATE PILGU LÄBI,

mille juhendaja on Maria Žuravljova

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, **31.07.2015**